

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Alena Říhová

**NÁSTROJE POTÍRÁNÍ LEGALIZACE VÝNOSŮ
Z TRESTNÉ ČINNOSTI**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Zdeněk Hraba

Katedra: Katedra národního hospodářství

Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci zpracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 14. dubna 2008

Alena Říhová

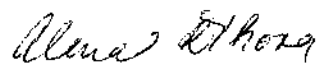

Alena Říhová

PODĚKOVÁNÍ

Úvodem této diplomové práce bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce, JUDr. Ing. Zdeňku Hrabovi, za cenné rady, připomínky a náměty, čímž mi významně pomohl ke zpracování zadaného tématu.

V Praze dne 14. dubna 2008

Alena Říhová

		OBSAH	Str.
1.		Úvod	3
2.		Vymezení problematiky praní špinavých peněz	5
	2.1	Definice základních pojmů	5
	2.2	Historický vývoj	6
	2.3	Teorie posloupnosti investování prostředků získaných z trestné činnosti	8
	2.3.1	První etapa	8
	2.3.2	Druhá etapa	9
	2.3.3	Třetí etapa	10
	2.4	Podezřelé obchody	10
	2.4.1	Identifikace podezřelého obchodu	11
	2.5	Účastníci podezřelých transakcí a jejich identifikace	13
	2.5.1	Povinné osoby	13
	2.5.2	Nové možnosti identifikace	14
3.		Právní úprava potírání legalizace výnosů z trestné činnosti	16
	3.1	Zákon proti praní špinavých peněz	16
	3.2	Trestní zákon	17
	3.3	Mezinárodní úprava a komunitární právo	17
	3.4	Nový návrh zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu	19
4.		Prevence v rámci legalizace výnosů z trestné činnosti	22
	4.1	Povinnosti stanovené zákonem	23
	4.1.1	Povinnost identifikace	24
	4.1.2	Povinnost uchovávat stanovené údaje	25
	4.1.3	Oznamovací povinnost	26
	4.1.4	Pozastavení transakce	28
	4.1.5	Povinnost mlčenlivosti	29
	4.1.6	Systém vnitřních zásad	30
	4.2	Advokáti a notáři jako povinné osoby	31
	4.3	Role České národní banky	32
	4.4	Forenzní vyšetřovatelé jako alternativní přístup k prevenci proti praní špinavých peněz	33
5.		Finanční zpravodajská jednotka administrativního typu v České republice	34
	5.1	Finanční analytický útvar	35
	5.2	Sankční pravomoc	36
6.		Boj proti praní špinavých peněz a policejní složky	39
	6.1	Vývoj	39
	6.2	Současnost	40
	6.3	Zajištění majetku	40
7.		Mezinárodní spolupráce	42
	7.1	Evropská unie	42
	7.2	Financial Action Task Force on Money Laundering	44
	7.3	The Forty Recommendations	45
	7.4	Ostatní spolupráce	48
	7.5	Světová banka a Mezinárodní měnový fond	49
8.		Závěr	52
		Příloha č. 1 - FAÚ a mezinárodní výměna informací	54
		Příloha č. 2 - Trestní oznámení podaná FAÚ na základě oznámení o podezřelém obchodu	55
		Příloha č. 3 - Organizační diagram současné struktury FAÚ	56
		Příloha č. 4 - Počet pokut uložených FAÚ povinným osobám za období let 2000 – 2005	57
		Příloha č. 5 - Historický vývoj seznamu nespolupracujících zemí a teritorií - NCCT	58
		Příloha č. 6 - Přehled „Memorandum of Understanding“ ujednaných ČR	59
9.		Seznam použitých zkratk	60
10.		Prameny	61

1. Úvod

Boj s legalizací výnosů z trestné činnosti vstoupil v posledních patnácti letech do popředí celosvětových a zejména evropských zájmů. I přes skutečnost, že v podstatě nelze přesně vyčíslit celkové škody, které jsou každoročně praním špinavých peněz způsobeny, shodují se státy a mezinárodní organizace alespoň na přibližné částce „propraných“ peněz, přičemž ta se v optimistických odhadech pohybuje okolo 1,5 miliardy amerických dolarů za rok.

Samotné způsoby legalizace výnosů z trestné činnosti jsou ovlivněny mnoha faktory, zejména vývojem informačních technologií, právním prostředím daného státu či samotnou povahou trestného činu z něhož prostředky pocházejí. Všechny metody praní peněz však mají společný cíl, a to zastření pravého původu finančních či jiných prostředků získaných z trestné činnosti.

Právě v boji s praním špinavých peněz dochází k velmi úzké spolupráci nejen na národní úrovni, která pojímá zákonem stanovené ekonomické subjekty, ale i finanční dohledové orgány a složky umístěné do rámce policejních struktur, ale dominantní je zejména mezinárodní spolupráce států, a to ať již v podobě vzájemných recipročních vztahů či ve výsadním postavení příslušných mezinárodních organizací.

V této souvislosti jsou právě mezinárodními organizacemi a státy vytvářeny principy a standardy, které tvoří více či méně účinné překážky pro praní špinavých peněz. Právě nástroje potírání legalizace výnosů z trestné činnosti jsou tématem, které jsem zvolila pro svou diplomovou práci. Samotné téma nástroje proti praní špinavých peněz je velmi široké. I přesto se neobejde bez jistého úvodu do problematiky, historického kontextu a vymezení právního rámce.

Diplomová práce se skládá z několika částí. Kromě již výše zmíněného exkurzu do problematiky boje s praním špinavých peněz se práce dále věnuje zejména jednotlivým zákonem stanoveným povinnostem či institucionálnímu zajištění potírání legalizace výnosů z trestné činnosti. V neposlední řadě diplomová práce analyzuje zapojení České republiky do mezinárodní spolupráce v boji s praním špinavých peněz s rozborem jednotlivých hodnotících zpráv vypracovaných mezinárodními organizacemi v rámci pravidelných expertních misí, které jsou do České republiky vysílány.

Mojí snahou je nejen shrnout problematiku nástrojů potírání legalizace výnosů z trestné činnosti ve shora naznačeném rozsahu, ale současně zhodnotit účinnost praktické aplikace nástrojů a stejně tak poukázat na úspěšnost České republiky v procesu harmonizace právních předpisů s komunitární úpravou či na důslednost s jakou Česká republika implementuje do národních právních norem poznatky, doporučení a závěry z konečných zpráv mezinárodních hodnotících komisí.

2. Vymezení problematiky praní špinavých peněz

2.1 Definice základních pojmů

Pro následný výklad týkající se nástrojů potírání legalizace výnosů z trestné činnosti je nezbytné v úvodu diplomové práce vymezit základní pojmy, pomocí kterých budou popisovány jednotlivé aspekty zvoleného tématu. Vzhledem ke skutečnosti, že oblast legalizace výnosů z trestné činnosti a potírání této trestné činnosti je čím dál, tím častěji předmětem nejen odborných, ale i veřejných diskuzí založených na mediálně známých případech, došlo tímto k přirozenému obohacení běžně užívané právní terminologie o slangová označení, přičemž velký podíl na tomto vývoji má samotná podstata legalizace výnosů z trestné činnosti, a to snaha zastínit pravou podstatu obchodu a tedy používat krycí názvy.

Primární charakteristika pojmů a jejich definice lze nalézt v právních předpisech, a to nejen národních, ale i komunitárních. Kromě právní úpravy, která je bezprostředně závazná, jsou často používány pojmy či definice užití v zahraničních právních předpisech či judikatuře, která působí na odbornou veřejnost svou kvalitou a tím i jistou právní silou. Samozřejmě i v oblasti legalizace výnosů z trestné činnosti dochází postupným vývojem ke kumulaci mnoha odborných publikací, a to zejména právních, ekonomických, politických či sociologických.

Základním elementem výkladu týkajícího se legalizace výnosů z trestné činnosti je pojem „výnos“. Výnos je primárně ekonomickým pojmem, který charakterizuje peněžní hodnotu realizovaných výrobků či služeb konkrétního ekonomického subjektu. Jako takový však nemá čistou vypovídací hodnotu o hospodářském výsledku a zdraví společnosti. K tomu je třeba odečíst od výnosů veškeré náklady podniku. Takovouto operací zjistíme, zda je společnosti zisková či zda vykazuje ztrátu. Naše právní úprava, konkrétně zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, však pod pojmem *výnos* rozumí „*označení jakékoli ekonomické výhody z jednání, které vykazuje znaky trestného činu*“. Zde se tedy jedná o „*výnos z trestné činnosti*“. Trestní zákon oproti tomu výnos z trestné činnosti definuje jako „*majetkovou hodnotu, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, nebo kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyl za takovou majetkovou hodnotu, pokud její hodnota není vůči nabytému majetkové hodnotě zanedbatelná*“.

Dalším termínem, který bude následně používán, je pojem „*legalizace výnosů z trestné činnosti*“. Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti jej definuje jako „*jednání sledující zakrytí nezákonného původu výnosu z této činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o příjem nabytý v souladu se zákonem, přičemž není rozhodující, zda k takovému jednání došlo zcela nebo zčásti na území České republiky*“.

Oba zákony rovněž demonstrativně vymezují jednotlivé způsoby samotné legalizace výnosů z trestné činnosti či jednání k tomu směřující. Podle zákonných ustanovení takového jednání spočívá zejména: „*a) v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem nepomáhání osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání, b) v utajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, pohybu majetku a nakládání s ním nebo změny práv vztahujících se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti, c) v nabytí, držbě, použití majetku nebo nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti, d) ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání popsaného výše popsaného*“.

Nejen laická, ale i odborná veřejnost pro označení výše popsaného jednání však častěji používá pojmu „*praní špinavých peněz*“. Tento výraz má údajně původ v USA, kde v třicátých letech dvacátého století byly peníze získané ze zločinu přidávané k tržbám z veřejných prádelen vlastněných zločineckými strukturami, a měl být tak vyvolán dojem, že se jedná o prostředky nabyté legálním podnikáním. Nejedná se však o zcela obsahově totožné termíny, jelikož výnosem z trestné činnosti nemusí být jen peníze, ale například i cenné papíry, směnky nebo jakýkoli jiný majetek získaný trestnou činností. Lze tedy říci, že praní špinavých peněz je jen jeden ze způsobů, jak nelegálně získaný výnos legalizovat. Přes tuto nepřesnost je pojem praní špinavých peněz v České republice i ve světě běžně používaný a v této práci je uváděn jako synonymum výrazu legalizace výnosů z trestné činnosti.

Anglicky mluvící země stejně jako mezinárodní organizace legalizaci výnosů z trestné činnosti označují jako tzv. „*money laundering*“, přičemž v důsledku této nadnárodní spolupráce je tento pojem běžně užíván i v České republice.

2.2 Historický vývoj

Podstatou legalizace výnosů z trestné činnosti je, že jedinci či organizované skupiny, které nelegální činností získaly určité množství finančních prostředků, potřebují tyto peníze

zlegalizovat, aby s nimi mohly legálně nakládat. V průběhu dějin se měnil nejen zdroj finančních prostředků, a to od nelegální výroby alkoholu a cigaret, přes prodej drog, převaděčství, padělání peněz, prostituci, obchod se zbraněmi atd., ale značného vývoje se dostalo i samotnému způsobu legalizace výnosů z trestné činnosti.

Jak bylo již výše uvedeno, kolébkou moderního praní špinavých peněz jsou Spojené státy americké, kde ve třicátých letech minulého století vlastnily zločinecké gangy veřejné prádelny, jejichž výnosy uměle nastavovaly svými příjmy z prodeje drog, alkoholu, vydírání a jiných výnosných činností.¹ Opatření, která tomu měla zabránit, tak získala obecné označení „*Anti-Money Laundering*“ (AML), přičemž toto označení je používáno dodnes.

Postupem času, přibližně od sedmdesátých let minulého století spolu s rozvojem mezinárodního bankovního systému, se legalizace posouvá zejména do sfér bankovních operací. Jedním ze způsobů, který se používal hlavně na začátku devadesátých let, byla řada bankovních převodů, kterými byly peníze převáděny tak dlouho, až nebylo možné dohledat jejich původ. Co se týče České republiky, odešly peníze nejčastěji nejprve do Švýcarska, odtud na Bahamy, pak do Austrálie, poté na Panenské ostrovy atd., přičemž na konci se opět vrátily zpátky do České republiky.

S rostoucí mezinárodní spoluprací a hlavně s rozmachem počítačové techniky se však tento způsob stal neefektivním. Proto je dnes asi nejlepší způsob praní špinavých peněz provozování různých činností, které se pohybují na hraně zákona a umožňují tak svému provozovateli využít je rovněž k nezákonné činnosti nebo alespoň této činnosti napomáhat. Z činností tohoto druhu jsou úplně nejoblíbenější kasina, kde je téměř nemožné prokázat původ tam prohraných peněz. Dále jsou takovými místy zastavárny a bazary. Mimo to, že se v nich prodává kradené zboží, jsou rovněž i výbornými místy pro praní špinavých peněz. Kromě toho také existuje spousta hotelů, kde nikdo nespí, restaurací, ve kterých se nikdo nestravuje, a přesto vykazují milionové obraty a tyto obraty také přiznávají. V té chvíli se z nelegálních „špinavých“ peněz stávají peníze nabyté zcela legálně.

V posledních letech se boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti zaměřuje zejména na vyhledávání neobvyklých a podezřelých transakcí, a to nejen v bankách, ale i v investičních společnostech, u obchodníků s cennými papíry, realitních kancelářích apod. Do hry vstoupila také nutnost sledovat a pokud možno blokovat finanční toky živící teroristické organizace.

---

¹ ROBINSON, J.: Pánové z prádelny špinavých peněz, Praha, Columbus, 1995

Různé organizace v čele s Mezinárodním měnovým fondem se snaží odhadnout, kolik peněz se každoročně vypere. Tyto odhady se pohybují mezi osmi sty miliardami dolarů na spodní hranici až ke dvěma biliónům dolarů za rok. Je naprosto zřejmé, že přesné údaje se v podstatě zjistit nedají.

I přestože Česká republika nepatří mezi vyhlášené „prádelny“ špinavých peněz, nelze tvrdit, že tento problém u nás neexistuje. Stejně jako v jiných zemích, i u nás jsou činěna opatření, ať právní či faktická, proti legalizaci nezákonně získaných peněz. Česká republika je však specifická, co se týče zdrojů nelegálně získaných peněz. Na rozdíl od většiny jiných zemí u nás tyto prostředky obvykle nepocházejí z prodeje drog, obchodu s lidmi, prostituce, ale spíše z finančních podvodů, krácení daní, pašování či zneužívání informací v obchodním styku.

2.3 Teorie posloupnosti investování prostředků získaných z trestné činnosti

Legalizaci výnosů z trestné činnosti je třeba vnímat jako samostatný proces, jenž může být a často také je v praxi oddělen od páčání vlastní trestné činnosti. Tento proces je ve většině případů složitým komplexem uměle vytvářených ekonomických transferů a transformací. Cílem tedy není získání nemovitosti, dosažení zisku či zaplacení pohledávky, jak by se na první pohled zdálo, ale pouze samotná přeměna či převod sloužící k zastření původu a k vytvoření nové, legální identity prostředků. Fakticky lze operace spojené s praním špinavých peněz rozdělit do tří etap, jenž zahrnují zavedení peněžních prostředků v hotovosti do finančního systému, zahlazení stop nelegálních výnosů a opětovný návrat a legalizace ilegálně získaných obnosů.

V našem právním prostředí byla *teorie posloupnosti investování prostředků* vypracována ve spolupráci Policejní akademie České republiky (PhDr. Ivan Budka, Ing. Vratislav Dvořák) a Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu (kpt. Vladimír Zimmer). K jejímu uveřejnění došlo v dubnu 2000 ve čtvrtletníku *Kriminalistika* pod titulem *Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti*.

2.3.1 První etapa

První etapa zavedení peněžních prostředků v hotovosti do finančního systému zahrnuje zejména shromažďování a rozmístování peněžních prostředků. Pokud tedy plyne zisk ve formě hotovosti, stojí jedinec či organizovaná skupina před problémem, jak tyto výnosy

přeměnit na bezhotovostní formu. K rozmíst'ování peněžních prostředků na bankovní účty je často využíváno tzv. pomocníků², kteří za provizi ukládají hotové peníze v menších obnosech do různých bank. Tato metoda je známá zejména pod pojmem „smurfing“ (šmoulování) a má několik podob. Nejčastěji se jedná o ukládání velkého počtu vkladů do určité výše (limit je obvykle dán opatřeními proti praní špinavých peněz). Jinou formou je hotovostní nákup bankovních a pokladních šeků do stejné výše. Dále následují méně rizikové transakce v podobě slučování peněz na jeden či několik málo pomocných účtů prostřednictvím bezhotovostních transferů. Bezhotovostní forma peněz je velmi důležitá, protože výnosy tak mohou být převáděny na různé účty, do různých bank a do různých zemí světa.³

Kromě smurfingu využívají organizované skupiny rovněž tzv. směšování tržeb. Jedná se o promísení výnosů z trestné činnosti s tržbou z legálních aktivit. Nelegální zisky jsou tak maskovány jako legální příjmy z pravidelné obchodní činnosti. Nejčastěji jsou k tomuto účelu využívány hotely, restaurace, společnosti poskytující poradenské služby či reklamní a umělecké agentury.

První etapu legalizace výnosů z trestné činnosti tak charakterizuje zejména využívání nastrčených osoby či společnosti, snaha o proměnu prostředků na bezhotovostní formu a velmi častá realizace prostřednictvím bank. Ty se paradoxně snaží svým zákazníkům poskytnout stále diskrétnější služby, čímž poskytují organizovaným skupinám možnost snadněji zakrýt pravý původ peněz.

2.3.2 Druhá etapa

Druhou etapou samotné legalizace je zahlazení stop nelegálních výnosů neboli tzv. „layering“. Jde zejména o zastření zdroje a nelegálního původu peněžních prostředků. Výnosy z trestné činnosti, které byly odděleny od jejich nezákonného zdroje již v první etapě, procházejí postupně hotovostními či bezhotovostními operacemi, vstupují na účty bank, aby je v zápletní opustily a byly za ně nakoupeny cenné papíry a ty obratem prodány a nakoupeny drahé kameny, zlato, nemovitosti, umělecká díla či starožitnosti, a následně se vrátili opět na jiný účet do jiné banky. Do těchto transakcí jsou zapojeny jednak společnosti s legálním předmětem podnikání, které se za úplatu zapojí do uvedeného řetězce transakcí anebo jsou

² Častěji je používán pojem „bílý káň“

³ BUDKA I., DVOŘÁK V., ZIMMEL V., Zisk produkovaný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, Kriminálnístika 4/2000.

prováděny k tomuto účelu vytvořenými společnostmi, jejichž legální aktivity jsou pouze fiktivní.

Prakticky jde o „očistění“ nelegálních výnosů, tedy snaha, aby tyto výnosy získaly novou legální identitu (zisk z obchodní činnosti, spekulace na kapitálovém trhu, výnos z investičních obchodů, ale i výhra v kasinu či z jiné sázkové hry). Nezbytné je přerušit možnost sledovat toky peněz, aby nebylo možné zjistit jejich zdroj ani původ. Proto je tato druhá etapa charakterizována zejména nepřehlednými operacemi, bezhotovostními převody peněz z účtu na účet, z banky do banky, které jsou přerušovány výběry v hotovosti, které se transportují do jiné banky, města či dokonce státu. Z tohoto důvodu jsou nejčastěji peníze převáděny na číselná konta v zemích, které striktně dodržují bankovní tajemství, do zemí tzv. daňových rájů nebo na nejrůznější konta krycích firem, které ve skutečnosti patří zainteresovaným organizovaným skupinám.

2.3.3 Třetí etapa

Ve třetí etapě se legalizované výnosy, které prošly oběma předešlými etapami a zastřely tak svůj původ, vracejí ve formě legálního a často i zdaněného příjmu původnímu majiteli. V této fázi se setkávají a provazují dvě ekonomiky, a to legální a nelegální, proto je tato etapa praní špinavých peněz nazývána tzv. „*integration*“. Očištěné peníze jsou pak používány k nákupu nemovitostí, cenných papírů, zlata apod. Často se také do země jejich nelegálního původu vrací ve formě půjček poskytovaných zahraničními společnostmi. Organizované skupiny se snaží peníze investovat do oblastí, které jim usnadní další nelegální činnost. Například dopravní společnosti pro pašování zboží, kasina a sázkové společnosti, směnárny, společnosti cestovního ruchu či dokonce zakládání vlastních bank, což je typické zejména pro státy východní Evropy a jižní Ameriky.

2.4 Podezřelé obchody

Jak již výše popsaná teorie posloupnosti uvádí, proces praní špinavých peněz se skládá z několika fází, při nichž je využíváno mnoha různých subjektů ekonomického prostředí, zejména bank, obchodníků s cennými papíry, realitních kanceláří a dalších finančních institucí. Zde také nastává klíčový moment, ve kterém je možné rozpoznat běžnou finanční operaci od podezřelého obchodu.

Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti obchodem rozumí „*každé jednání, které směřuje k pohybu peněz nebo k přesunu majetku nebo je přímo vyvolá,*

s výjimkou jednání, spočívajícího v plnění zákonné povinnosti, uložené rozhodnutím soudu nebo rozhodnutím jiného státního orgánu. Obchodem se rovněž rozumí nákup, prodej či směna investičního instrumentu.“

Podezřelým obchodem je dle zákonných ustanovení „*obchod provedený za okolností vyvolávající podezření ze snahy o legalizaci výnosů nebo podezření, že v obchodu užitá prostředky jsou určeny k financování terorismu, teroristických činů nebo teroristických organizací.“* Zákon rovněž uvádí demonstrativní výčet obchodů, které lze označit za podezřelé. Jedná se zejména o: „*a) vklady v hotovosti následované jejich okamžitými výběry nebo převody na jiné účty, b) zřizování účtů jedním klientem, jestliže jejich počet je ve zjevném nepoměru k předmětu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům, a převody mezi těmito účty, c) pohyby na účtech klienta, které zjevně neodpovídají povaze nebo rozsahu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům, d) případy, kdy počet obrátů na účtu během jednoho dne nebo ve dnech následujících neodpovídá obvyklým peněžním operacím klienta, e) transakce, které zjevně nemají ekonomický důvod, f) případy, kdy účastníkem obchodu je přímo nebo nepřímo právnická nebo fyzická osoba, vůči níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce, g) případy, kdy předmětem obchodu je, byť i jen z části, sankcionované zboží nebo služby poskytované sankcionovanému subjektu nebo sankcionované osobě, h) transakce směřované do země, která nedostatečně nebo vůbec neuplatňuje opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.“*

2.4.1 Identifikace podezřelého obchodu

Identifikace podezřelého obchodu v praxi spočívá v rozpoznání základních charakteristických detailů mezi milióny denně provedených obchodů či operací. Jak tedy rozpoznat podezřelý obchod? Z dlouholeté praxe vyplývají následující typické znaky:

Při podezřelých obchodech se velmi často objevují problémy s identifikací zákazníka, který poptává či nabízí neobvyklé podmínky pro danou transakci či je daná transakce pro tohoto zákazníka dosti netypická. Dochází-li v rámci obchodu k osobnímu kontaktu, bývá zákazník často velmi nervózní, případně je sledován jinou osobou nebo dokonce je doprovázen při jednotlivých transakcích osobou podezřelou. Jelikož při legalizaci výnosů z trestné činnosti velmi často panuje snaha o omezení osobního kontaktu klienta s bankou či jinou finanční institucí na minimum, bývá k těmto kontaktům využívána osoba prostředníka. Ten poté v rámci obchodu vystupuje jménem a v zastoupení pravého klienta na základě plné moci. Zvláštní pozornost je nutné věnovat rovněž klientům z tzv. rizikových teritorií nebo daňových rájů. Při osobním kontaktu strany podezřelého obchodu sdělují finanční instituci

nepravdivé nebo zavádějící údaje, nebo odmítají bezdůvodně sdělit běžné informace a podklady k obchodu. Obvykle také sdělují takové údaje, které může finanční instituce jen obtížně ověřit.

U podezřelých transakcí není zcela zřejmý ekonomický, věcný nebo zákonný důvod pro danou transakci či není zcela rozeznatelný vztah k běžným obchodním aktivitám zákazníka. Obchod může často působit nelogicky a jeho konstrukce může signalizovat protiprávní jednání. Obchod směřující mimo běžnou obchodní činnost nebo běžný okruh klientů a obchodních aktivit finanční instituce může být považován za podezřelý, pokud však tato skutečnost nemá zřejmé vysvětlení. Velmi časté je rovněž složení finančních prostředků u konkrétní finanční instituce a jejich následné okamžité vyzvednutí či situace, kdy dlouhodobě pasivní účty a zákazníci vykazují bez zřetelného důvodu značnou aktivitu.

Podezřelé hotovostní operace se kromě již vyjmenovaných znaků vyznačují rovněž pravidelně se opakujícími vklady, často i několikrát za den jejichž počet vyžaduje značné výše a které jsou prováděny prostředníky, přičemž peníze bývají ukládány v bankovkách o nízké nominální hodnotě a nejsou dopředu spočítány. Na podezřelé hotovostní operace navazují další kroky v podobě bezhotovostních převodů. Příkazy k těmto převodům dávají neobvyklé osoby a často směřují do zahraničí, zejména do rizikových zemí a daňových rájů. Pro tyto účely jsou klientem zakládány speciální účty, které jsou využity pro tuto jedinou transakci, přičemž po provedení podezřelého obchodu klient tento účet zruší.

Identifikace podezřelého obchodu závisí na mnoha faktorech, a to zejména na znalosti klienta, individuální zkušenosti bankovního přepážkového pracovníka, privátního pracovníka finanční instituce či dalších osob, které s podezřelým obchodem přicházejí do styku, dále je to kvalita informačního systému finanční instituce, dostupnost informací o zákazníkovi a možnost ověření informací sdělených klientem.

Finanční instituce pro identifikaci obchodů využívají několik způsobů, které nikdy nevyužívají odděleně, ale naopak jejich propojenost dává záruku nejvyšší obezřetnosti. Primárně jsou transakce monitorovány překážkovým pracovníkem nebo jiným zaměstnancem finanční instituce s důrazem na četnost a rozsah vybočení z běžného režimu. Dále jsou operace sledovány rozmanitými informačními systémy finanční instituce. Je zcela běžné pěstovat diskrétní privátní služby, kdy příslušný zaměstnanec finanční instituce udržuje s klientem průběžný kontakt. V neposlední řadě hrají při identifikaci podezřelého obchodu velmi významnou roli informace, které finanční instituce získává z třetí strany, tedy z tisku, internetu a ekonomických či justičních databází.

Domnívám se, že problematika identifikace podezřelých obchodů však v praxi naráží na značné nedostatky, a to nejen systémové, ale i personální.

Nelze rozumně předpokládat, že finanční instituce a jejich zaměstnanci, právě pro personální faktor spočívající nejen v osobních zkušenostech pracovníků, ale zároveň i v individuálních zájmech odpovědných osob, rozpoznají všechny aktivity směřující k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Stejně tak nelze předpokládat, že jsou všechny obchody, které bychom objektivně označili za podezřelé, skutečně finančními institucemi ohlašovány příslušným kontrolním institucím, a to ať z důvodu nedbalosti či vlastních zájmů.

Dále považuji za nutné vzít v úvahu i skutečnost, že všechny aktivity směřující k legalizaci výnosů z trestné činnosti nejsou realizovány prostřednictvím finančních institucí. Existují platby v hotovosti přímo mezi obchodními partnery nebo mohou být peněžní prostředky rovněž vkládány do oběhu v provozovnách maloobchodu a služeb. A v neposlední řadě je třeba uvážit i fakt, že určitý objem finančních prostředků pocházejících z organizované trestné činnosti může být mimo území České republiky vyvážen v hotovosti.

2.5 Účastníci podezřelých transakcí a jejich identifikace

Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti se rovněž podrobně zabývá a vymezuje konkrétní účastníky podezřelých obchodů. Těmi jsou na jedné straně finanční instituce a jiné subjekty, prostřednictvím kterých samotná legalizace probíhá, a na straně druhé konkrétní osoby, které se snaží výnosy z trestné činnosti zlegalizovat.

2.5.1 Povinné osoby

První skupinou jsou tzv. „*povinné osoby*“, jejichž taxativní výčet nalezneme v zákoně. Jedná se zejména o banky, pojišťovny, držitele poštovní licence, osoby oprávněné k obchodování s cizí měnou, k provádění nebo zprostředkování hotovostních či bezhotovostních převodů peněžních prostředků, k finančnímu pronájmu, k poskytování úvěrů nebo peněžních půjček, osoby obchodující na kapitálovém trhu, držitelé povolení k provozování sázkových her v kasinu, kurzových sázek nebo číselné loterie, osoby oprávněné k obchodu s nemovitostmi, osoby oprávněné k vykupování dluhů a pohledávek a obchodování s nimi.

Povinnými osobami jsou dále auditoři a daňoví poradci vykonávající svou činnost jako podnikatelé, rovněž soudní exekutoři, advokáti, notáři a jiné osoby při úschově peněz, cenných papírů či jiného majetku klienta. Zároveň do této skupiny patří osoby oprávněné

k obchodování s použitým zbožím, s kulturními památkami nebo s předměty kulturní hodnoty. Konečně je osobou povinnou každá osoba, která je podnikatelem, jestliže v rámci jednotlivého obchodu nebo dražby přijímá platbu v hotovosti v hodnotě převyšující částku 15 000 EUR. V novém zákoně je navrženo, aby byl okruh povinných osob kromě jiného rozšířen o osoby, které zajišťují služby spočívající například v zakládání právnických osob a v poskytování možností umístit u nich sídlo.

Povinným osobám zákon ukládá při vstupu do obchodního vztahu identifikovat všechny jeho účastníky. Hovoříme zde o tzv. „*identifikaci*“. Zákon rozlišuje identifikaci fyzických osob a právnických osob. Identifikaci fyzických osob rozumíme „*zjištění jména a příjmení, rodného čísla nebo data narození, pohlaví, trvalého nebo jiného pobytu, jejich ověření z průkazu totožnosti, jsou-li v něm uvedeny, a dále ověření shody podoby s vyobrazením v průkazu totožnosti a ověření čísla a doby platnosti průkazu a orgánu nebo státu, který jej vydal; jde-li o fyzickou osobu provozující podnikatelskou činnost, též zjištění její obchodní firmy, odlišujícího dodatku nebo dalšího označení a identifikačního čísla*“.

Proces identifikace právnických osob zahrnuje zejména „*zjištění obchodní firmy nebo názvu včetně odlišujícího dodatku nebo dalšího označení, jejího sídla, identifikačního čísla nebo obdobného čísla přidělovaného v zahraničí, jména, případně všech jmen a příjmení, rodného čísla nebo data narození a trvalého nebo jiného pobytu osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členem, dále zjištění většinového společníka nebo ovládající osoby a identifikace fyzické osoby, která jejím jménem jedná v daném obchodu; je-li statutárním orgánem nebo jeho členem právnická osoba, zjištění její obchodní firmy nebo názvu včetně odlišujícího dodatku nebo dalšího označení, jejího sídla a identifikačního čísla nebo obdobného čísla přidělovaného v zahraničí a zjištění identifikačních údajů osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členem*“.

2.5.2 Nové možnosti identifikace účastníků

V současné době projednávaný návrh nového zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu přichází s detailnější úpravou způsobů identifikace. Připouští možnost, aby si povinné osoby navzájem poskytovaly výsledky identifikace svých zákazníků. Zákon zavádí dva režimy identifikace, a to běžnou identifikaci a tzv. hloubkovou kontrolu.

V rámci běžné identifikace bude povinná osoba získávat a ověřovat informace dnes platným a výše popsáním způsobem. Běžná identifikace bude prováděna u všech obchodů s hodnotou přesahující jeden tisíc eur. Oproti tomu hloubková kontrola bude prováděna

především při obchodech nad patnáct tisíc eur a při vstupu do dlouhodobých smluvních obchodních vztahů. Povinná osoba zde bude kromě běžné identifikace navíc zjišťovat identitu tzv. skutečného vlastníka (beneficianta), neboli osoby, která skutečně stojí za složitou provázanou strukturou společnosti provádějící transakci, a to tak, aby samotná povinná osoba byla opravdu vnitřně přesvědčena, že skutečného vlastníka zná. Rozsah hloubkové kontroly bude záviset na riziku praní špinavých peněz, typu obchodu, produktu apod. Kromě zjištění identity skutečného vlastníka, bude povinná osoba získávat od klientů informace týkající se účelu a povahy obchodního vztahu. A rovněž bude průběžně transakce svých zákazníků sledovat.⁴

Novela rovněž přichází s možností tzv. „převzetí“ identifikace. Doposud je identifikace „na dálku“ velmi omezená. V zásadě ji lze uskutečnit pouze ve spolupráci s notářem nebo obecním či krajským úřadem. Samotná identifikace tak vychází z předpokladu, že je identifikace zákazníka prováděna za jeho fyzické přítomnosti. Novela však umožňuje identifikaci i v nepřítomnosti klienta pomocí převzetí výsledků identifikace jiné finanční instituce. To samozřejmě předpokládá úzkou spolupráci všech povinných osob.

Cílem nového návrhu zákona v této oblasti je zejména získat co možná největší množství informací o účastnících podezřelých obchodů, které by mohly pomoci v potírání legalizace výnosů z trestné činnosti. Samozřejmě, že úprava jde správným směrem a problematika identifikace skutečného vlastníka je zcela jistě právě tím klíčem k zamezení legalizace. I přesto se domnívám, že tato opatření budou mít primárně za následek značné zvýšení administrativní zátěže povinných osob.

---

⁴ DANČIŠIN M., HORÁČEK J.: Důsledky nového zákona proti praní peněz, Euro 47/2007, str. 89

3. Právní úprava potírání legalizace výnosů z trestné činnosti

3.1 Zákon proti praní špinavých peněz

Právní úprava potírání legalizace výnosů z trestné činnosti do značné míry souvisí s vývojem mezinárodní spolupráce v boji proti organizovanému zločinu a tedy i proti praní špinavých peněz. Základem právní úpravy v České republice se stal zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, který byl přijat v roce 1996 a uveřejněn ve sbírce zákonů pod číslem 61/1996 s účinností k 1. červenci téhož roku. Od té doby byl zákon již jedenáctkrát novelizován, přičemž v současné době je projednávána nová úprava v podobě zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, která snad vstoupí v účinnost již v průběhu roku 2008.

První velmi významnou novelou byla změna zákona z roku 2000, která vycházela z dosavadních zkušeností uplatňování zákona. Objevila se potřeba přesnější definice *obchodů*, které mají finanční instituce oznamovat příslušným orgánům. Novela zvýšila oprávnění pověřených orgánů k přístupu k daňovým informacím a zároveň zvýšila sankce za nehlášené převody peněžních prostředků přes hranice.

Nová úprava zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu z letošního roku naopak zdokonaluje samotný proces identifikace účastníků podezřelých obchodů. Identifikace je dle výše hodnoty transakce rozlišena na běžnou identifikaci u obchodů, které mají hodnotu přesahující jeden tisíc eur, a tzv. hloubkovou kontrolu zahrnující identifikaci skutečného vlastníka u transakcí s hodnotou vyšší patnácti tisíc eur. Zároveň dává novela povinným osobám možnost využít tzv. „převzetí“ identifikace od jiných finančních institucí, které již identifikaci daného klienta provedly.

V současné podobě zákon ve svém obsahu vymezuje kromě základních definic relevantních pojmů, povinných osob či účastníků obchodů rovněž primární povinnosti finančních institucí, a to zejména povinnost identifikace, povinnost uchovávání údajů, oznamovací povinnost či povinnost mlčenlivosti a povinnost realizace systému vnitřních zásad a školicích programů. Kromě jiného rovněž upravuje základní pravomoci Ministerstva financí a řízení před tímto orgánem v souvislosti s potíráním legalizace výnosů z trestné činnosti.

Z pozice mezinárodního aspektu zákon přijatý v roce 1996 v podstatě představuje implementaci čtyřiceti doporučení (The Forty Recommendation) nejvýznamnější instituce

v oblasti praní špinavých peněz, tedy Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF), a tvoří tak základní rámec pro boj proti praní špinavých peněz v České republice.

V souvislosti s přijetím zákona o některých opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti v roce 1996 byla Ministerstvem financí přijata vyhláška č. 183/1996 Sb., která především stanovila technické aspekty spolupráce povinných osob a příslušných kontrolních orgánů Ministerstva financí při oznamování podezřelých obchodů.

Z technické oblasti lze zmínit i další dvě relevantní vyhlášky Ministerstva financí, a to vyhlášku č. 343/2004 Sb., kterou se stanoví vzor tiskopisu podle § 5 odst. 5 zákona proti praní špinavých peněz, a vyhlášku č. 344/2004 Sb. o plnění oznamovací povinnosti podle zákona proti praní špinavých peněz.

3.2 Trestní zákon

Dalším právním předpisem, který se věnuje boji proti praní špinavých peněz je samotný trestní zákon. Tento jednání směřující k zastírání původu finančních prostředků získaných nelegální činností považuje za trestný čin pod § 252a – legalizace výnosů z trestné činnosti. S tím souvisí i další trestněprávní předpisy, zejména trestní řád, zákon o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

3.3 Komunitární právo a mezinárodní úprava

Jak již bylo v této práci několikrát zdůrazněno je v posledních letech praní špinavých peněz problémem spíše mezinárodním, přičemž tomuto aspektu se přizpůsobila i právní úprava potírání legalizace prostředků získaných z trestné činnosti. V březnu roku 1997 se stala pro Českou republiku účinná mnohostranná Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu z roku 1990, neboli tzv. *Štrasburská úmluva*, která mimo jiné umožnila bezproblémovou výměnu informací o identifikovaných subjektech mezi partnerskými finančními jednotkami signatářských zemí. Jakým způsobem je zahraniční spolupráce využívána Českou republikou podrobně ukazuje tabulka č. 1, která tvoří přílohu č. 1 diplomové práce.

Před vstupem České republiky do Evropské unie se v článku 86 takzvané Evropské asociační dohody Česká republika zavázala vytvářet vhodné normy proti praní peněz shodné s těmi, které byly přijaty Evropským společenstvím a jinými mezinárodními organizacemi v této oblasti včetně Financial Action Task Force. V rámci komunitárního práva je důležité

zmínit zejména Směrnicí Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. 6. 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz (tzv. „I. AML Směrnice“), ze které primárně vycházel zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti z roku 1996. Znění směrnice bylo několikrát měněno, přičemž nejdůležitější novela přišla se směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu. Mezi nejvýznamnější změny, které směrnice přináší, patří rozšíření definice praní špinavých peněz o financování terorismu a prosazování předinvestičních prověrek (due diligence) klientů zohledňující vybraná rizika. Na tuto směrnici úzce navazuje směrnice Komise č. 2006/70/ES ze dne 1. 8. 2006 („prováděcí směrnice“), která se věnuje definici tzv. politicky exponovaných osob, technickým kritériím pro zjednodušené postupy tzv. hloubkové kontroly klienta a pro udělení výjimky na základě finanční činnosti vykonávané příležitostně nebo ve velmi omezené míře.

Termín pro harmonizaci národních právních předpisů s komunitární úpravou byl stanoven na 15. prosince 2007, tento však nebyl dodržen, a tak nová úprava potírání legalizace výnosů z trestné činnosti v podobě nového zákona v České republice nabude účinnosti pravděpodobně až během roku 2008.

Kromě výše uvedených směrnic přijala Evropská unie i další nařízení týkající se potírání legalizace výnosů z trestné činnosti, zejména: Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící. Toto nařízení je bezprostředně účinné od 15. června 2007 a ukládá povinnost při překročení vnější hranice Evropských společenství nahlásit převoz hotovosti a jiných peněžních nebo investičních nástrojů, jestliže jejich hodnota dosahuje nebo překračuje částku 10 000 EUR. A dále nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006 ze dne 15. listopadu 2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků. Tento předpis stanoví s určitými výjimkami s účinností od 1. ledna 2007 povinnost všem poskytovatelům a zprostředkovatelům elektronických platebních služeb současně s převodem peněžních prostředků předávat i úplnou informaci k identifikaci plátce. I toto nařízení by mělo být zohledněno v nové právní úpravě.

Asi nejznámějším zákonem ovlivňujícím praxi potírání legalizace výnosů z trestné činnosti ve státech celého světa je USA Patriot Act (*Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism*), tedy zákon o posílení bezpečnosti a jednoty USA zajištěním vhodných nástrojů pro stíhání a narušování

teroristických aktivit. Tento zákon mimo jiné přikazuje americkým bankám, aby znaly finanční instituce (tedy opět především banky, pojišťovny, investiční společnosti apod.), s nimiž obchodují podle zásady „*Know Your Customer*“ a „*Know Your Bank*“. Podle zákona Patriot Act může americký ministr financí uvalit na americké banky řadu zvláštních opatření – od nařízení povinnosti monitorovat a hlásit určité transakce až po zákaz obchodovat s určitými zeměmi nebo určitými peněžními ústavami.

Kromě výše uvedených právních předpisů, které se potírání legalizace výnosů z trestné činnosti věnují téměř výlučně, můžeme najít některá ustanovení týkající se zvoleného tématu i v úpravě jiných institutů. Jedná se zejména o následující právní předpisy: zákon o bankách, zákon o správě daní a poplatků, zákon o dohledu v oblasti kapitálového trhu, zákon o loteriích a jiných podobných hrách, zákon o pojišťovnictví, devizový zákon, zákon o platebním styku, zákon o České národní bance, zákon o auditorech, zákon o daňovém poradenství, zákon o advokacii, exekuční řád, notářský řád atd.

3.4 Nový návrh zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

V současné době je v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky projednáván návrh nového zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Tento by měl nahradit zákon č. 61/1996 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Česká republika jako člen Evropské unie je povinna dosáhnout souladu vnitrostátního práva s požadavky práva Evropských společenství, a to ve všech oblastech a zejména ve stanovených lhůtách. Rovněž je pro všechny povinné osoby zásadní, aby právo, jímž se ve své činnosti řídí, bylo v souladu s požadavky Finančního akčního výboru proti praní peněz (FATF) jako významné mezivládní organizace, která celosvětově stanovuje standardy a politiky boje proti praní peněz a financování terorismu.

Hlavním účelem navrhovaného zákona je tedy uvést současnou právní úpravu potírání legalizace výnosů z trestné činnosti do souladu s mezinárodní úpravou a zejména s komunitárním právem. Ve vztahu k právu Evropských společenství návrh řeší zejména transpozici tzv. AML směrnice (*Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu*), dále prováděcí směrnici AML směrnice (*Směrnici Komise 2006/70/ES ze dne*

1.srpna 2006), přičemž lhůta pro provedení obou směrnic byla stanovena nejpozději do 15. prosince 2007.

Kromě výše uvedených směrnic zákon podrobněji řeší i dvě nařízení, a to nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící, a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006 ze dne 15. listopadu 2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků. Mimo vnitrostátní provedení těchto předpisů, je nutné zdůraznit, že oba právní předpisy jsou přímo účinné i bez jakékoli jejich další implementace Českou republikou.

Co se týče samotného obsahu navrhovaného zákona, upravuje zejména tyto základní okruhy problémů: Nový zákon doplňuje a upřesňuje definice používaných pojmů, zavádí novou kategorii tzv. politicky exponovaných osob, včetně přesnějšího vymezení okruhu povinných osob. Dále návrh snižuje prahovou hodnotu pro obecnou povinnost identifikace klienta, přičemž účelem tohoto snížení je především omezení možnosti rozměňování transakcí k utajení klienta.⁵

Nový návrh zákona dále umožňuje povinným osobám převzít identifikaci klienta či zjištění skutečného vlastníka („beneficienta“), které provedla jiná úvěrová nebo finanční instituce v České republice či obdobná instituce v zahraničí, podléhající srovnatelné právní regulaci. Dále povinným osobám ukládá povinnost i možnost zkoumat jednotlivé obchody klienta, aby tak dokázaly lépe rozlišit podezřelé obchody.

Pro zjednodušení a snížení administrativní zátěže povinných osob navrhovaná právní úprava umožňuje i výjimky z identifikace a z další kontroly bezrizikového klienta. Výjimka se týká zejména těch klientů, kteří jsou sami povinnými osobami nebo mají obdobné postavení v jiných státech a o jejichž identitě a podnikatelských aktivitách není pochyb, tedy státních orgánů, orgánů EU atd.

Co se týče politicky exponovaných osob, mají zjednodušeně řečeno české instituce za úkol hlídat, aby v zemi nemohli prát peníze zkorumpovaní zahraniční politici. Už teď je ale jasné, že uhlídat všechny zahraniční politicky exponované osoby nebude snadné. Zvláště když navrhovaná norma stanoví, že nejde jen o politiky, ale i jejich rodinné příslušníky a další vysoce postavené státní úředníky.⁶

⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ze dne 4. prosince 2007

⁶ KEDROŇ, R.: Praní peněz – pod kontrolou už 30 tisíc, iHNed zpravodajství, 13.3.2007

Návrh zákona lze hodnotit veskrze pozitivně. Pomineme-li, že Česká republika opět nedodržela lhůtu pro transpozici, která byla stanovena na 15. prosinec 2007, přičemž zákon v nejlepším možném případě vstoupí v platnost i účinnost ve druhé polovině letošního roku, je navrhovaná právní úprava v souladu s komunitárním právem. I přesto lze však oprávněně pochybovat, že samotné přijetí nového zákona podstatně ovlivní účinnost boje proti praní špinavých peněz v České republice, a to vzhledem ke skutečnosti, že mezinárodní organizace ve svých hodnotících zprávách o potírání legalizace výnosů z trestné činnosti v České republice téměř shodně konstatují, že hlavní příčinou nízké efektivity boje s praním špinavých peněz není úroveň právní úpravy, ale zejména samotné faktické vyšetřování trestné činnosti s tím související, neefektivnost zjišťování nelegálně získaných výnosů či nízká dotace personálních zdrojů pro Finanční analytický útvar Ministerstva financí.⁷ V tomto ohledu přijetí samotného nového zákona proti praní špinavých peněz bez současné novelizace trestního zákona a hloubkové analýzy činnosti relevantních státních orgánů a dalších subjektů téměř nic neřeší.

---

⁷ MMF a SB, Zpráva o dodržování standardů a kodexů a Doporučení FATF proti praní špinavých peněz a financování terorismu, 9. prosince 2003

4. Prevence v rámci legalizace výnosů z trestné činnosti

Úspěšný boj proti praní špinavých peněz vyžaduje komplexní systematickou spolupráci všech relevantních subjektů, a to nejen institucí, které jsou pro samotnou legalizaci využívány, ale i subjektů, kterým byla zákonem svěřena kontrolní pravomoc a jejich hlavním cílem je potírání legalizace prostředků získaných v souvislosti s trestnou činností. Zákonodárné složky států, které se připojují k boji proti praní špinavých peněz, jsou tak povinny vytvořit vhodný právní rámec, v němž bude samotné potírání uskutečňováno. Právní předpisy tak definují relevantní okruh dotčených subjektů a vymezují jejich konkrétní povinnosti. V rámci mezinárodní spolupráce umožňují využívat společných databází a společných postupů, které v praxi aplikují.

Zároveň jsou právními předpisy zřizovány kontrolní orgány, které působí v konkrétních oblastech státního dozoru a vyhodnocují podněty, které poskytují povinné osoby. V řadě zemí byla povinným osobám zákony uložena povinnost hlásit transakce vyvolávající podezření z praní špinavých peněz. K těmto účelům jsou v jednotlivých zemích zřízeny zvláštní útvary, které hlášení přijímají a prošetřují. Obecně jsou nazývány *finančními zpravodajskými jednotkami* a jejich pravomoci se liší především od jejich začlenění ve státní správě.

V současné době existují dva základní typy finančních zpravodajských jednotek, a to jednotky *policejní*, které spadají do resortu Ministerstva vnitra a jsou zařazeny do struktury policejních složek, a jednotky *administrativní*, které spadají mimo pravomoc Ministerstva vnitra, přičemž buď stojí samostatně nebo jsou nejčastěji zařazeny pod Ministerstvo financí. Od tohoto rozdělení se samozřejmě do značné míry odvíjí, jakým způsobem jakého druhu jsou relevantní citlivá data získávány.

Finanční zpravodajské jednotky administrativního typu jsou typické pro státy jako je Belgie, Francie, Holandsko, Polsko, Itálie, Španělsko, USA, Kanada či Rusko. Obecně lze konstatovat, že tyto mají bezproblémový přístup k bankovním údajům, informacím z oblasti cenných papírů a zároveň i k daňovým údajům. Oproti tomu jednotky zařazené do policejní struktury ve většině případů potřebují k přístupu k účtům, údajům o cenných papírech a daním souhlas státního zástupce nebo soudce. Na rozdíl od administrativních jednotek mají k dispozici prostředky k tzv. operativnímu šetření. Jednotky administrativního typu mají přesně vymezeno, v jakých případech mohou získané informace předat dále policejním

orgánům. Policejní finanční zpravodajské jednotky jsou typické zejména pro Slovensko, Německo, Švédsko, Velkou Británii, Rakousko či Finsko.⁸

Kromě výše uvedených finančních zpravodajských jednotek administrativního či policejního typu existují ještě jednotky *justiční*, které do jisté míry kombinují možnosti obou výše uvedených typů, spadají pod pravomoc Ministerstva spravedlnosti, ale vyskytují se pouze ojediněle. V současné době se justiční jednotky nacházejí například v Dánsku.

V České republice byl vytvořen administrativní typ finanční zpravodajské jednotky, a to Finanční analytický útvar fungující v rámci Ministerstva financí ve spolupráci s do 31. prosince 2006 fungujícím Útvarem odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality Policie ČR, dnes Útvarem odhalování korupce a finanční kriminality. Blíže budou tyto orgány popsány v následujících kapitolách diplomové práce.⁹

Samozřejmě existuje spolupráce rovněž na mezinárodní úrovni, a to jak na půdě Organizace spojených národů či Evropské unie, tak v rámci ekonomické spolupráce při Světové bance či Mezinárodním měnovém fondu. Rovněž jsou vytvářeny zvláštní organizace, např. *Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF)* či *Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz v rámci Rady Evropy*, dále v USA je to například OFAC – *Office of Foreign Asset Control* – úřad pro řízení zahraničních aktiv. Jedná se o americký vládní úřad spravující a vymáhající hospodářské a obchodní sankce proti určeným zemím, teroristům, mezinárodním obchodníkům s drogami a zbraněmi.¹⁰

4.1 Povinnosti stanovené zákonem

Kromě toho, že zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti definuje povinné osoby, rovněž přesně vymezuje jejich konkrétní povinnosti. Dodržování těchto povinností směřuje nejen k primárnímu zachycení pokusu o legalizaci prostředků nabytých v souvislosti s trestnou činností, ale i k dalšímu postupu povinných osob při oznamování podezřelého obchodu příslušným kontrolním orgánům a následnému nakládání s údaji získanými v procesu identifikace zákazníků.

Zákon vymezuje tyto základní povinnosti: povinnost identifikace, povinnost uchovávání stanovených údajů, oznamovací povinnost obecná a oznamovací povinnost ve zvláštních

⁸ Článek uveřejněný společností TERRINVEST s.r.o. – poradenství a finanční služby dne 14.02.2006

⁹ Finančním zpravodajským jednotkám a jiným relevantním orgánům je věnována kapitola pátá a šestá

¹⁰ Mezinárodní spolupráci je v diplomové práci věnována kapitola sedmá.

případech, povinnost odkladu splnění příkazu, povinnost mlčenlivosti, včetně povinnosti zavedení systému vnitřních zásad a školicích programů.

4.1.1 Povinnost identifikace

V současné době právní předpis ukládá povinné osobě identifikovat účastníky obchodu, pokud hodnota transakce převyšuje částku 15 000 EUR. Nová právní úprava tuto povinnost posouvá již na hranici 1 000 EUR, přičemž u obchodů převyšujících tuto hodnotu se bude jednat o tzv. běžnou identifikaci v rozsahu, tak jak ji známe z dosavadní platné úpravy. U obchodů převyšujících 15 000 EUR je novým právním předpisem zavedena povinnost tzv. hloubkové kontroly. Při hloubkové kontrole bude povinná osoba kromě údajů získaných v rámci běžné identifikace povinna získat i další informace, které se týkají identity tzv. skutečného vlastníka, tedy osoby, která skutečně zaštiťuje prováděnou transakci.

Nebude-li v době uzavírání obchodu nebo v kterémkoli pozdějším okamžiku známa přesná výše celého plnění nebo hodnoty transakce, vzniká povinnost identifikace v době, kdy bude zřejmé, že bude požadované hranice dosaženo. Samozřejmě jsou-li předmětem obchodu opakovaná plnění, je pro určení hodnoty obchodu rozhodující součet dílčích plnění za dvanáct po sobě jdoucích měsíců. Z této skupiny však zákon vyjímá opakované výnosy z loterie nebo podobných her.¹¹

Současně platný právní předpis taxativně vymezuje situace, v jakých musí povinná osoba vždy identifikovat účastníky, a to: *a) u podezřelých obchodů, b) pokud jsou uzavírány smlouvy o účtu nebo vkladu na vkladní knížce, c) jsou-li uzavírány smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově, d) při výplatě zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele¹², převýší-li částku 15 000 EUR, e) při uzavírání smlouvy o životním pojištění, jestliže splátky pojistného v jednom kalendářním roce přesahují částku v hodnotě 1 000 EUR, nebo pokud jednorázové pojistné přesahuje částku v hodnotě 2 500 EUR, f) při přijetí splátek na dříve uzavřené životní pojištění, jestliže přesahují částky uvedené v písmenu e), g) při nákupu použitého zboží nebo zboží bez dokladu nabytí, kulturních památek nebo předmětů kulturní hodnoty, nebo přijímání věcí do zástavy.*

Pokud je účastník obchodu zastoupen prostředníkem na základě plné moci, provádí povinná osoba identifikaci u zmocněnce, přičemž od zmocněné osoby se vyžaduje až na výjimky plná moc s úředně ověřeným podpisem. Plná moc se však nevyžaduje v případech,

¹¹ Rezková, M.: Zákon proti praní špinavých peněz s komentářem a příklady, LINDE PRAHA a.s., 2004, str. 37

¹² Vkladní knížky na doručitele byly v České republice zrušeny k 31.1.2002

kdy osoba, která jinak nemá dispoziční právo k účtu, ukládá na účet hotovost a současně doručuje povinné osobě již vyplněné a oprávněnou osobou podepsané doklady. Pokud nastane situace, že povinná osoba při uzavírání obchodu zjistí nebo má podezření, že účastník obchodu nejedná svým jménem nebo, že zastírá, že jedná za třetí osobu, uloží mu, aby písemným prohlášením potvrdil za koho jedná a doložil údaje o identifikaci této třetí osoby.

Povinná osoba nesmí provést požadovanou transakci, pokud je dána identifikační povinnost a účastník obchodu se odmítne podrobit identifikaci nebo odmítne identifikaci třetí osoby. Současně je povinná o této skutečnosti informovat příslušnou organizační složku Ministerstva financí, tedy Finanční analytický útvar.

Výše uvedené způsoby identifikace předpokládají osobní kontakt povinné osoby a účastníka obchodu. Je však možné identifikovat účastníky obchodu i „na dálku“? Platná právní úprava umožňuje provedení identifikace i prostřednictvím jiných osob, těmi jsou subjekty, které jsou oprávněny provádět ověřování podpisů a listin podle zvláštního právního předpisu, tedy notáři. V tomto případě je identifikace prováděna na žádost povinné osobě v níž je současně uveden účel identifikace. Notář o takové identifikaci sepíše veřejnou listinu, jejíž náležitosti přesně stanoví zákon. Patří sem zejména: *a) kdo a na čí žádost identifikaci provedl, b) zjištěné a ověřené identifikační údaje, c) údaj o tom, na základě jakého průkazu totožnosti a na základě jakých podpůrných dokladů došlo k identifikaci osoby, d) osvědčení prohlášení identifikované fyzické osoby nebo osoby jednající jménem identifikované právnické osoby o účelu provedené identifikace a o potvrzení správnosti identifikace, případně o výhradách k provedené identifikaci, e) místo a datum sepsání listiny o identifikaci, f) podpis toho, kdo provedl identifikaci, a otisk jeho úředního razítka.* Notář současně k veřejné listině o identifikaci připojí kopie příslušných dokladů z nichž identifikaci provedl. Dokud nebude veřejná listina o identifikaci doručena povinné osobě, ta nesmí provést s takto identifikovanou osobou žádný obchod.

4.1.2 Povinnost uchovávat stanovené údaje

Další povinnost, kterou musí finanční instituce a ostatní subjekty v rámci své činnosti plnit, je povinnost uchovávat stanovené údaje. Povinné osoby musí v době trvání smluvního vztahu nebo při dalších obchodech se zákazníkem kontrolovat platnost a úplnost údajů zjištěných při identifikaci a rovněž zaznamenávat jejich změny.

Povinná osoba má povinnost uchovávat identifikační údaje, kopie dokladů, výpisy z příslušných identifikačních údajů předložené zákazníky, originály předložených plných

mocí po dobu deseti let od ukončení vztahu se zákazníkem. Údaje o konkrétních uskutečněných obchodech s kterými byla při jejich realizaci spojena povinnost identifikace je nutné uchovávat deset let od uskutečnění obchodu.

Dále povinná osoba uchovává údaje a doklady týkající se obchodu, byla-li jeho hodnota vyšší než 10 000 EUR, a to po dobu deseti let. V ostatních případech se údaje a doklady uchovávají tři roky po ukončení obchodu. Pro počítání času začíná plynout stanovená doba prvním dnem kalendářního roku následujícího po roce, ve kterém byl proveden poslední úkon obchodu známý povinné osobě.

4.1.3 Oznamovací povinnost

Pro praxi potírání legalizace výnosů z trestné činnosti má zcela jistě nejvýznamnější hodnotu oznamovací povinnost. V podstatě se jedná se o právní rámec spolupráce povinných osob a orgánů, kterým byla v této oblasti svěřena kontrolní pravomoc.

Zjistí-li povinná osoba v souvislosti se svou činností podezřelý obchod nebo jakoukoli jinou skutečnost, která by mohla podezřelému obchodu nasvědčovat, má povinnost oznámit to neprodleně Ministerstvu financí, resp. k tomuto účelu zřízené administrativní složce, s uvedením všech zjištěných identifikačních údajů účastníků obchodu. Takové oznámení je třeba učinit bez zbytečného odkladu, nejpozději do pěti kalendářních dnů od zjištění obchodu. Pokud se jedná o podezření z obzvláště závažného jednání, vyžadují-li to okolnosti případu nebo hrozí-li nebezpečí z prodlení, je povinná osoba povinna Ministerstvo financí upozornit ihned po zjištění podezřelého obchodu.

Oznámení lze učinit ústně do protokolu nebo písemně, za předpokladu, že je zaručeno, že informace v něm obsažené zůstanou utajeny před jakýmkoli nepovolanými osobami. V rámci oznámení povinná osoba sdělí své identifikační údaje, včetně jména a příjmení osoby, která jejím jménem činí oznámení. Dále musí sdělení obsahovat předmět a podstatné okolnosti uzavření obchodu, jakož i identifikační údaje toho, koho se oznámení týká, a zároveň další údaje, zejména čísla účtů, na nichž jsou soustředěny peněžní prostředky, ohledně kterých se oznámení podává.¹³

Kromě povinných osob, které zákon taxativně vymezuje, má oznamovací povinnost rovněž správce daně, tedy finanční úřady, případně finanční ředitelství. Ty jsou povinny oznámit přijaté hotovostní i bezhotovostní platby převyšující částku 15 000 EUR, stejně jako situace, kdy je správce daně požádán o poukázání vratitelného přeplatku převyšujícího tutéž

¹³ Rezková, M.: Zákon proti prání špinavých peněz s komentářem a příklady, LINDE PRAHA a.s., 2004, str. 52

hodnotu a směřujícího do ciziny. Splnění této povinnosti zákon nepovažuje za porušení povinnosti mlčenlivosti uložené správci daně zákonem o správě daní a poplatků.

Oznamovací povinnosti jsou podle ustanovení zákona zbaveni auditoři, účetní a daňový poradci, kteří tuto činnost vykonávají jako podnikatelé, a to přestože jsou povinnými osobami. Musí však být splněna podmínka, že informace o klientovi, které by běžně spadaly pod oznamovací povinnost, byly takovým auditorem, účetním či daňovým poradcem získány během zjišťování klientova právního postavení, během jeho zastupování v soudním řízení, včetně informací získaných během poskytování poradenství v souvislosti s takovým řízením. To však neplatí v situacích, kdy auditor, účetní či daňový poradce je požádán o právní poradenství za účelem legalizace výnosů z trestné činnosti nebo za účelem financování terorismu, teroristických činů nebo teroristických organizací a samozřejmě pokud se povinná osoba sama na takové činnosti podílí.

Oznamovací povinnost se rovněž vztahuje na situace, kdy se podezřelá transakce týká majetku, na který se vztahuje mezinárodní sankce vyhlášená za účelem udržení mezinárodní bezpečnosti, ochrany lidských práv a boje proti terorismu (např. zbraně). Povinná osoba na tuto skutečnost v oznámení upozorní a samotné oznámení se tak považuje za splnění povinnosti podle zvláštního právního předpisu o provádění mezinárodních sankcí. To však povinnou osobu nezabavuje povinností v takovém případě oznámit příslušným orgánům skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu.

Kromě výše popsané obecné oznamovací povinnosti právní předpis upravuje rovněž oznamovací povinnost ve zvláštních případech. Jedná se zejména o situace, kdy fyzická osoba vstupuje či vystupuje z oblasti mimo celní území Evropských společenství či s takovou oblastí právnická osoba v rámci své činnosti obchoduje.

Fyzická osoba, která vstupuje či vystupuje z oblasti mimo celní území Evropských společenství je povinna písemně oznámit celnímu úřadu dovoz a vývoz platných platidel v české nebo cizí měně, cestovních šeků nebo peněžních poukázek směnitelných za peníze, stejně jako cenných papírů na doručitele nebo na řad či vysoce hodnotných komodit (např. drahé kovy, drahé kameny) převyšujících částku 15 000 EUR. Tuto povinnost musí rovněž splnit právnická osoba, která takové věci vyváží nebo dováží. Povinnost za právnickou osobou plní fyzická osoba, která má tyto věci při sobě při překročení hranice celního území Evropských společenství. Je-li pro doručování věcí převyšující hodnotu 15 000 EUR využita poštovní služba, je fyzická i právnická osoba povinna oznámit tuto zásilku celnímu úřadu a předložit mu ji ke kontrole.

I zde platí pravidlo, že bude-li v průběhu dvanácti po sobě jdoucích měsíců odesláno či přijato několik zásilek, které v souhrnné hodnotě převyšují částku 15 000 EUR, tak i tyto podléhají oznámení, které musí být splněno v době, kdy je osobě známo, že stanovené hranice bude jistě překročeno. Oznámení se podává na tiskopise vydaném Ministerstvem financí, který je k dispozici u celních úřadů. Osoba, která oznámení podává, odpovídá za správnost a úplnost údajů v něm vyplněných. Tuto oznamovací povinnost plní osoby u celních úřadů písemným záznamem odesílatele o obsahu zásilky v celním prohlášení nebo v mezinárodním přepravním dokladu. Odesílatel odpovídá za správnost a úplnost údajů v prohlášení či přepravním dokladu uvedených.

Celní úřady kontrolují plnění oznamovací povinnosti a poté neprodleně zasílají Ministerstvu financí údaje, včetně informací o plnění oznamovací povinnosti v cestovním styku a hlášení s uvedením všech dostupných údajů o odesílateli, příjemci a předmětu plnění oznamovací povinnosti u zásilek, včetně případů, kdy došlo k porušení této povinnosti.

4.1.4 Pozastavení transakce

S oznamovací povinností úzce souvisí další povinnost uložená povinným osobám směřující k bezprostřednímu zamezení úniku nelegálně získaných finančních prostředků v systému na sebe rychle navazujících bezhotovostních převodů.

Povinná osoba může splnit příkaz klienta týkající se podezřelého obchodu nejdříve po uplynutí 24 hodin od přijetí oznámení Ministerstvem financí, a to pokud hrozí nebezpečí, že by bezodkladným splněním příkazu mohlo být zmařeno nebo podstatně ztíženo zajištění výnos. Tento odklad splnění příkazu klienta je obligatorně součástí oznámení o podezřelém obchodě, které povinná osoba zasílá Ministerstvu financí. Totéž se týká případů, ve kterých je povinná osoba o takové odložení požádána ministerstvem.

Velmi často jsou prostřednictvím povinných osob prováděny složité transakce, jejichž prověření nelze stihnout během 24 hodin. Zde může Ministerstvo financí povinnou osobu požádat o odložení splnění příkazu až o 72 hodin od přijetí oznámení. Pokud ministerstvo v této lhůtě povinné osobě nesdělí, že podalo trestní oznámení, musí povinná osoba po uplynutí lhůty příkaz klienta provést. Pokud však trestní oznámení podáno bylo, provede povinná osoba příkaz klienta po uplynutí 3 kalendářních dnů ode dne podání trestního oznámení, to samozřejmě za předpokladu, že orgány činné v trestním řízení v této lhůtě nerozhodnou o odnětí nebo zajištění předmětu podezřelého obchodu.

Samozřejmě často nastávají situace, kdy takovýto odklad není možný. Například se jedná o situace, kdy je operace prováděna platebními kartami, nebo situace, kdy by takové

odložení splnění příkazu mohlo ohrozit šetření podezřelého obchodu. Pokud taková situace nastane, musí povinná osoba Ministerstvo financí o takovém obchodu informovat ihned po jeho provedení.

Pokud pozdržením příkazu vznikne klientovi škoda, tak za ni neodpovídá povinná osoba, a to pokud byl takový odklad učiněn v souladu se zákonem. Prokáže-li se, že požadovaná transakce není protiprávní, tak za takto vzniklou škodu nese odpovědnost stát. Nárok na náhradu škody je třeba uplatnit u Ministerstva financí.

4.1.5 Povinnost mlčenlivosti

Je nezbytné, aby povinné osoby a jejich zaměstnanci při styku s podezřelým obchodem dodržovali povinnost mlčenlivosti. Jakékoli neopatrné zacházení se získanými údaji či informacemi o průběhu šetření může prováděné šetření zmařit či podstatně ztížit zajištění nelegálně získaného výnosu.

Obecně má oznamovatel povinnost o oznámení podezřelého obchodu nebo o úkonech učiněných Ministerstvem financí zachovávat mlčenlivost ve vztahu ke třetím osobám, a to včetně osob, jichž se sdělené informace týkají. Logicky se povinnost vztahuje i na každého zaměstnance povinné osoby a zároveň na osobu, která je pro ni na základě smluvního vztahu činná. Povinnost mlčenlivosti vzniká od okamžiku zjištění podezřelého obchodu.

Zákon rovněž předpokládá, že i zaměstnanci ministerstva a dalších kontrolních orgánů jsou povinni zachovávat mlčenlivost o úkonech souvisejících s šetřením a o informacích získaných při jeho provádění. Zároveň v rámci Ministerstva financí musí být organizační složka, které jsou svěřeny související pravomoci, striktně oddělena od jiných pracovišť ministerstva. V této organizační složce musí být uplatňována taková organizační, personální a jiná opatření, která zaručují, že s informacemi získanými při prováděných šetřeních nepříjde do styku nepovolaná osoba. Povinnost mlčenlivosti týkající se zaměstnanců, ať již povinných osob či Ministerstva financí, nezaniká skončením pracovněprávního nebo obdobného vztahu.

Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti rovněž stanoví výjimky z povinnosti mlčenlivosti. Této povinnosti se tak nelze dovolávat vůči: *a) orgánu činnému v trestním řízení, pokud provádí řízení o trestném činu souvisejícím s legalizací výnosu nebo financování terorismu, b) soudu rozhodujícímu v občanském soudním řízení spory týkající se obchodu nebo nároku vyplývajícího z tohoto zákona, c) osobám vykonávajícím kontrolu kromě Ministerstva financí (Česká národní banka, státní dozor nad dodržováním zákona o loteriích, Česká obchodní inspekce), d) orgánu oprávněnému k odnětí*

oprávnění k podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti, v případě, že Ministerstvo k takovému odnětí předloží podnět, e) osobě, která by mohla uplatnit nárok na náhradu škody způsobené postupem povinných osob a Ministerstva, f) příslušnému zahraničnímu orgánu při předávání údajů, g) správnímu orgánu, který plní úkolu v systému certifikace surových diamantů, h) správnímu orgánu oprávněnému ukládat pokuty podle právních předpisů týkajících se mezinárodních sankcí, i) Národnímu bezpečnostnímu úřadu, Ministerstvu obrany, zpravodajským službám nebo Policii České republiky při provádění bezpečnostní prověrky navrhované osoby, j) Bezpečnostní informační službě, Vojenskému zpravodajství a Úřadu pro zahraniční styky a informace, k) finančnímu arbitrovi ve sporu navrhovatele proti instituci.

Porušení povinnosti mlčenlivosti je dle zákona přestupkem, za který lze v řízení podle zákona o přestupcích uložit pokutu až do výše 200 000 Kč. Tím ovšem není dotčena odpovědnost za škodu, která tím osobě, již se vyzrazené údaje týkají, vznikla, ani případná trestní odpovědnost toho, kdo povinnost mlčenlivosti porušil.

4.1.6 Systém vnitřních zásad

Organizační a personální struktura povinných osob je ve většině případů velmi složitá a s primárními znaky podezřelých obchodů se nejčastěji setkávají zaměstnanci, kteří jsou v rámci zaměstnanecké pyramidy konkrétní finanční institucí na nejspodnějším místě. Jak tedy samotnou identifikaci usnadnit a vytvořit tak neoptimálnější systém prevence?

Pro tento účel zákon povinným osobám ukládá povinnost zavést konkrétní postupy vnitřní kontroly a komunikace. Povinná osoba tak musí písemně vypracovat systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření (dále jen „systém vnitřních zásad“). Systém vnitřních zásad musí obsahovat: *a) podrobný demonstrativní výčet znaků podezřelého obchodu, b) způsob identifikace zákazníka, c) mechanismus, který umožní Ministerstvu zpřístupnit údaje získané na základě identifikace a údaje týkající se podezřelého obchodu, d) postup povinné osoby od zjištění podezřelého obchodu do okamžiku doručení oznámení ministerstvu tak, aby byly dodrženy všechny lhůty, e) opatření, která zabrání hrozícímu nebezpečí, že bezodkladným splněním příkazu klienty by mohlo být nebo podstatně ztíženo zajištění výnosu, f) technická a personální opatření (povinná osoba určí konkrétního zaměstnance k plnění oznamovací povinnosti, k zajišťování průběžného styku s ministerstvem, pokud tyto činnosti nebude zajišťovat přímo statutární orgán).*

Povinná osoba je povinna doručit ministerstvu systém vnitřních zásad a jeho změny do 30 dnů od svého vzniku anebo od účinnosti změn systému vnitřních zásad. Některé povinné

osoby tuto povinnost plní vůči České národní bance. Není-li systém vnitřních zásad v souladu se zákonem nebo neplní-li dostatečně svůj účel, upozorní na to ministerstvo či Česká národní banka povinnou osobu, která je povinna ve stanovené lhůtě tyto nedostatky odstranit.¹⁴

Kromě systému vnitřních zásad předchází povinné osoby legalizaci výnosů z trestné činnosti rovněž pravidelným školením zaměstnanců. Povinné osoby musí své zaměstnance, kteří se mohou při své práci setkat s podezřelými obchody, proškolit nejméně jedenkrát v průběhu 12 kalendářních měsíců.

4.2 Advokáti a notáři jako povinné osoby

Jak jsem již výše uvedla zákon mezi povinné osoby řadí rovněž advokáty a notáře. Ti však mají při plnění povinností spojených s předcházením legalizace výnosů z trestné činnosti zvláštní postavení.

Advokát¹⁵ ani notář není povinen splnit oznamovací povinnost, pokud jde o informace týkající se jeho klienta, které od něj či jakýmkoli jiným způsobem získal během nebo v souvislosti s: *a) poskytováním právního poradenství nebo následným ověřováním právního postavení klienta, b) obhajobou klienta v trestním řízení, c) zastupováním klienta v řízení před soudy, d) poskytováním jakýchkoli právních porad týkajících se soudních řízení.*

Zákon je však této povinnosti nezbujuje úplně, jelikož oznámení o podezřelém obchodu učiní příslušné komoře (advokát České advokátní komoře a notář Notářské komoře České republiky). Příslušná komora oznámení advokáta nebo notáře přezkoumá a shledá-li, že existuje důvodné podezření praní špinavých peněz, bezodkladně nejdéle však do sedmi kalendářních dnů od zjištění obchodu takové oznámení předá Ministerstvu financí spolu se svým vyjádřením.

Rovněž se na advokáty a notáře nevztahuje povinnost mlčenlivosti, tak jak je vymezena zákonem o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Kontrolu dodržování povinností stanovených tímto zákonem, které u ostatních povinných osob provádí Ministerstvo financí, u advokátů a notářů provádí příslušná komora, která je o kontrolu Ministerstvem financí písemně požádána. Ta rovněž také sdělí ve stanovené lhůtě výsledky této kontroly.

¹⁴ Rezková, M.: Zákon proti praní špinavých peněz s komentářem a příklady, LINDE PRAHA a.s., 2004, str. 75

¹⁵ Ustanovení se vztahuje rovněž na evropské advokáty

4.3 Role České národní banky

Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti rovněž ukládá kontrolní pravomoci vůči některým povinným osobám i České národní bance. Jedná se zejména o centrální depozitář, o osoby vedoucí evidenci navazující na centrální evidenci cenných papírů vedenou centrálním depozitářem, o osoby vedoucí samostatnou evidenci investičních nástrojů, o osoby vedoucí evidenci navazující na samostatnou evidenci investičních nástrojů, o organizátory trhu s cennými papíry, o osoby s povolením k poskytování investičních služeb, které nejsou bankou, o investiční společnosti, penzijní fondy a komoditní burzy. Kromě toho byla v roce 1998 mezi ČNB a Finančním analytickým útvarem Ministerstva financí podepsána *Dohoda o vzájemné spolupráci při kontrole dodržování zákona č. 61/1996 Sb.* bankami a pobočkami zahraničních bank.

Česká národní banka je tedy další významnou institucí pro prevenci legalizace výnosů z trestné činnosti. Nejvýznamnějším počinem ČNB v oblasti boje proti praní špinavých peněz bylo vydání opatření č. 1 ze dne 8. září 2003 k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému banky pro oblast předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti. Opatření definuje základní pojmy z oblasti praní špinavých peněz a zabývá se i bližší specifikací rizikových faktorů. Kromě dalšího definuje zásadu „Poznej svého klienta“ (*Know Your Customer, KYC*), která stanoví požadavky zejména na identifikaci klienta a politiku jeho přijatelnosti. Podle tohoto opatření měli banky do konce roku 2004 zdokonalit svůj informační systém tak, aby splňoval požadavky účinné prevence.¹⁶

Konkrétní požadavky, které by měl vhodný informační systém splňovat byly vypracovány na základě spolupráce České národní banky a Ministerstva financí. Jednoznačně se shodli na skutečnosti, že ať dosahuje informační oddělení bank sebevětší kvality, nezbývá v rámci jeho běžné činnosti dostatek prostoru pro interní vytvoření a implementaci vhodného systému.

V této souvislosti se na trhu informačních technologií začala objevovat poptávka po informačním systému, který by bankám při předcházení legalizace a následné spolupráci s kontrolními orgány podstatně usnadnil práci a zároveň zabezpečil ochranu těchto údajů před nepovolanými osobami. Vhodných informačních systémů se na trhu objevilo několik, přičemž nejčastěji pracují na principu filtrace zákazníků na základě různých kritérií (např. hodnota transakce, rizikovost cílové země obchodu, znalost klienta apod.).

¹⁶ PACOVSKÝ J., VAVRUŠKA J.: Praní špinavých peněz a informační technologie, *Bankovníctví* 9/2004

Jako příklad bychom mohli uvést informační systém *Adastra Anti-Money Laundering System (AMLS)*. V rámci tohoto systému je kladen důraz zejména na bezpečnost, a to na dvou úrovních – zabezpečené ukládání dat a řízený přístup k datům a funkcím. Aplikace provádí monitoring všech událostí a uživatelských akcí, ke kterým v systému došlo. Zároveň je však přizpůsoben skutečnosti, že s ním pracují zaměstnanci banky na všech pozičních úrovních.

4.4 Forezní vyšetřovatelé jako alternativní přístup k prevenci proti praní špinavých peněz

Legalizace výnosů z trestné činnosti se provádí nejen v rámci činnosti povinných osob jako zprostředkovatelů obchodů, ale i uvnitř konkrétních společností. Hospodářská kriminalita přijde české podniky každoročně téměř na 20 milionů korun. Jak takovéto kriminalitě předcházet? V podstatě jsou dva možné přístupy. Má-li společnost podezření, že se v rámci její činnosti uskutečňují podvody či jiná trestná činnost může zavolat policii a provést interní otevřené šetření nebo může využít služeb externích forezních vyšetřovatelů.

Policejní šetření má samozřejmě velké množství výhod, jako jsou pravomoci zabavit obchodní i soukromé dokumenty, vyslýchat zaměstnance i jiné osoby, používat výslech apod. Práce policie má však i své nevýhody, zejména se nezabývá tím, zda má vyšetřování jakýkoli dopad na provoz společnosti či jaké bude mít vyšetřování hospodářské dopady na podnik. Bohužel musíme konstatovat, že policie často nemá dostatečné znalosti ani zkušenosti s rozsáhlými účetními podvody či zkreslováním finančních výkazů.

Proč tedy nevyužít služeb soukromých forezních vyšetřovatelů, jejichž hlavní výhodou by měla být zejména objektivita, nezávislost, zkušenosti a relevantní znalosti. Velkou výhodou je způsob práce, který minimalizuje narušení běžné činnosti společností. Forezním vyšetřovatelům však nenáleží žádná zvláštní oprávnění a musí tak spoléhat na úzkou spolupráci s vedením podniku a jeho podporu. Velkou předností externích soukromých vyšetřovatelů je, že by měli být schopni najít slabá místa prevence a poradit společnosti, jak omezit pravděpodobnost opakování podobné situace v budoucnu.¹⁷

---

¹⁷ URBAN J.: Hospodářská kriminalita – Role forezních vyšetřovatelů, Euro 46/2007, str. 96

5. Finanční zpravodajská jednotka administrativního typu v České republice

Kromě nástrojů potírání legalizace výnosů z trestné činnosti v podobě povinností směřujících zejména k prevenci, které zákon ukládá povinným osobám a kterým je věnována kapitola čtvrtá diplomové práce, jsou právními předpisy vytvořeny zvláštní orgány, kterým je pro oblast boje s praním špinavých peněz svěřena kromě jiného kontrolní pravomoc. Jak jsem již uvedla výše, tyto orgány jsou nazývány tzv. finančními zpravodajskými jednotkami.

V současné době existují dva základní typy finančních zpravodajských jednotek, a to jednotky *policejní*, které spadají do resortu Ministerstva vnitra a jsou zařazeny do struktury policejních složek, těmto bude věnována následující kapitola diplomové práce, a jednotky *administrativní*, které spadají mimo pravomoc Ministerstva vnitra, přičemž buď stojí samostatně nebo jsou nejčastěji zařazeny pod Ministerstvo financí. Administrativní jednotky jsou typické zejména pro státy jako je Belgie, Francie, Holandsko, Polsko, Itálie, Španělsko, USA, Kanada či Rusko.

Právní rámec, kterým je v České republice vytvořen systém administrativně finančního zpravodajství, nalezneme opět v zákoně o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Ten ve svých ustanoveních ukládá nejširší kontrolní pravomoc Ministerstvu financí. Ministerstvo financí má oprávnění zejména: *a) provádět vlastní šetření týkající se obchodu, na který se vztahuje povinnost identifikace, b) ukládat pokuty za nesplnění povinnosti stanovené tímto zákonem, c) dávat podnět k odnětí oprávnění k podnikatelské činnosti a jiné samostatné výdělečné činnosti.* Dále jsou ministerstvu svěřeny pravomoci týkající se sběru a analýzy relevantních údajů, pravomoci v oblasti odložení splnění příkazu klienta povinnou osobou, oprávnění týkající se kontroly systému vnitřních zásad povinných osob. Ministerstvo financí rovněž působí v řízení o náhradě škody.

Zákon samozřejmě upravuje i spolupráci Ministerstva financí, zpravodajské složky administrativního typu, s jednotkami zařazenými do policejních složek. Tedy zjistí-li ministerstvo skutečnosti, které odůvodňují podezření, že byl spáchán trestný čin, učiní oznámení podle trestního řádu a současně orgánu činnému v trestním řízení poskytne všechny údaje a důkazy o nich, které má k dispozici, jestliže s oznámením souvisejí. Zároveň i Policie České republiky, zpravodajské služby, orgány státní správy a jiné státní orgány jsou povinny ministerstvu při výkonu jeho pravomocí poskytnout potřebné údaje a součinnost. Přehled počtu podaných trestních oznámení na základě ohlášení podezřelého obchodu je patrný z tabulky č. 2, která tvoří přílohu č. 2 diplomové práce.

Právní předpisy rovněž zakotvují mezinárodní spolupráci, a to v rozsahu stanoveném mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána nebo na základě vzájemnosti. Ministerstvo financí spolupracuje se zahraničními orgány se stejnou věcnou příslušností, zejména při předávání a získávání údajů sloužících k dosažení společného účelu. V boji proti praní špinavých peněz ministerstvo financí samozřejmě spolupracuje i s mezinárodními organizacemi. Míra zapojení České republiky do mezinárodní spolupráce je vyjádřena v tabulce č. 1, která tvoří přílohu č. 1 diplomové práce.

Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti ve svých zmocňovacích ustanoveních uložil Ministerstvu financí povinnost vydat vyhlášku, která by blíže upravovala zejména způsob plnění oznamovací povinnosti povinnými osobami, stanový organizační složku, která bude jménem Ministerstva financí vykonávat pravomoci svěřené mu tímto zákonem. A tak byla v souvislosti s přijetím zákona Ministerstvem financí přijata vyhláška č. 183/1996 Sb., která především stanovila technické aspekty spolupráce povinných osob a příslušných kontrolních orgánů Ministerstva financí při oznamování podezřelých obchodů.

5.1 Finanční analytický útvar

Na základě zákona a zmíněné vyhlášky tak byl k 1. červenci 1996 v rámci Ministerstva financí vytvořena zvláštní organizační složka, Finanční analytický útvar (FAÚ), který měl především za úkol přijímat a analyzovat hlášení od finančních institucí o podezřelých obchodech. Lze tedy říci, že tímto Česká republika přijala systém boje proti praní špinavých peněz na bázi administrativního modelu finanční zpravodajské jednotky. Do té doby byl boj proti praní špinavých peněz zajišťován pouze složkou Policie České republiky – Službou pro odhalování korupce a závažné hospodářské činnosti, bez jakýchkoli speciálních pravomocí vůči finančním institucím.

Finanční analytický útvar vznikl jako samostatné oddělení podřízené náměstkovi ministra, následně byl personálně posílen a získal statut odboru v přímé působnosti ministra se třemi, později se čtyřmi odděleními. Od 1. ledna 2005 byl opět převeden do působnosti náměstka ministra a byl provedena jeho vnitřní reorganizace, kdy se počet oddělení snížil znovu na tři. Organizační diagram současné struktury FAÚ tvoří přílohu č. 3 diplomové práce.

Finančnímu analytickému útvaru jsou zákonem svěřeny tyto základní úkoly: *1) přijímat od povinných osob, nejčastěji finančních institucí, a šetřit hlášení o podezřelých obchodech, 2) kontrolovat, zda finanční instituce plní povinnosti dané jim zákonem, 3) zajišťovat spolupráci se zahraničními subjekty v dané oblasti, a 4) další agenda spojená*

s problematikou legalizace výnosů z trestné činnosti. Jak zákon uvádí, okruh povinných osob majících povinnost hlásit Finančnímu analytickému útvaru podezřelé obchody je poměrně široký. Patří sem např. banky, investiční fondy, obchodníci s cennými papíry, realitní kanceláře, pojišťovny, herny, kasina, leasingové společnosti a další.

Základním úkolem FAÚ je obdržená hlášení prověřit a v případě podezření ze spáchání trestného činu podat trestní oznámení. Pro tyto účely byla v roce 1996 mezi Ministerstvem vnitra a Ministerstvem financí podepsána *Dohoda o spolupráci při zajišťování úkolů podle z.č.61/1966 Sb.*, která stanovila principy spolupráce FAÚ a policejních složek, kterým jsou trestní oznámení postupována, přičemž na straně Policie zde stála již zmíněná Služba pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti (SPOK ZHTČ). Následně byl mezi oběma složkami k uvedené smlouvě sjednán také prováděcí protokol.

K prověření oznámení je FAÚ vybaven řadou pravomocí, které již byly podrobně popsány v rámci jednotlivých povinností uložených zákonem povinným osobám. FAÚ může od finančních institucí požadovat veškeré informace týkající se klientů i prováděných obchodů, má neomezený přístup k datům Střediska cenných papírů a finančních úřadů, může si vyžádat informace od ostatních orgánů státní správy. FAÚ má pravomoc pozastavit provedení obchodu až o 72 hodin. Samozřejmě je i FAÚ vázán mlčenlivostí o všech krocích, které v souvislosti s oznamováním a šetřením podezřelého obchodu provedou, a to i vůči subjektu, kterého se obchod týká.

Další funkcí, kterou plní Finanční analytický útvar je funkce metodologická a legislativní. V průběhu roku 2007 připravil FAÚ návrh nového zákona „proti praní peněz a financování terorismu“, který je v současné době projednáván zákonodárnými orgány a účinný by mohl být přibližně od poloviny letošního roku. Kromě toho poskytuje průběžně FAÚ stanoviska k výkladu a aplikaci jednotlivých ustanovení zákona proti praní peněz, a to jednotlivým ministerstvům, ČNB atd.

5.1 Sankční pravomoc

Finanční analytický útvar ale i jiné regulační orgány mají povinnost kontrolovat plnění zákona finančními institucemi v oblasti boje proti praní špinavých peněz a rovněž jim jsou v případě porušení těchto povinností zákonem svěřeny i sankční pravomoci. Sankce pro porušení povinností můžeme rozlišit na dvě skupiny, a to finanční sankce, tedy pokuty, a možnost podat podnět k odnětí oprávnění k podnikatelské činnosti.

Zákon umožňuje, aby FAÚ a i jiné orgány v případě, že zjistí, že byla porušena povinnost (vyjma povinnosti mlčenlivosti) udělili povinné osobě pokutu. Poruší-li povinnost fyzická osoba, je možné ji uložit pokutu až do výše 2 000 000 Kč a při opakovaném porušení v období po sobě jdoucích měsících až do výše 10 000 000 Kč. Jedná-li se však o právnickou osobu, může jí být uložena pokuta až do výše 10 000 000 Kč a při opakovaném porušení v období po sobě jdoucích měsících až do výše 50 000 000 Kč.

Při stanovení výměry pokuty je třeba přihlížet k osobním a majetkovým poměrům toho, komu se pokuta ukládá, a k povaze a závažnosti povinnosti, která byla porušena nebo nesplněna, dále i k trvání a samozřejmě i k následkům protiprávního jednání. Pokutu však nelze uložit, jestliže uplynuly dva roky od konce roku, ve kterém došlo k jednání, které má být pokutováno. Právo již vyměřenou pokutu vymáhat se promlčuje po pěti letech od vykonatelnosti rozhodnutí o uložení pokuty.

Proti rozhodnutí Ministerstva financí o uložení pokuty je možné se odvolat. Odvolání je třeba doručit ministerstvu do třiceti dnů od doručení rozhodnutí o pokutě. Je-li odvolání podáno včas, jsou s ním spojeny i odkladné účinky vůči vykonatelnosti rozhodnutí o uložení pokuty. Rozhodovací pravomoc má v případě odvolání Ministr financí. Počet pokut uložených FAÚ povinným osobám za období let 2000 - 2005 v rámci kontrolní a sankční pravomoci tvoří přílohu č. 4 diplomové práce.

I co se týče sankcí, mají advokáti a notáři zvláštní postavení, zjistí-li Ministerstvo financí, že advokát nebo notář porušil uložené povinnosti, dá příslušnému orgánu (příslušné komoře) podnět k zahájení kárného řízení.

Kromě uložení pokuty může Ministerstvo financí podat příslušnému orgánu podnět k odnětí oprávnění k podnikatelské a jiné samostatné výdělečné činnosti, a to za předpokladu, že právnická nebo fyzická osoba dlouhodobě nebo opakovaně porušovala některou z povinností, které jí ukládá zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, nebo které jí byly uloženy kontrolními orgány v rámci šetření. Orgán, kterému je podán podnět je povinen do třiceti dnů ministerstvo vyrozumět o svých opatřeních a o způsobu vyřízení podnětu, přičemž dlouhé nebo opakované porušení povinnosti je důvodem k odnětí oprávnění k podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti.

Kromě sankcí za porušení povinností uložených Českou národní bankou obchodním bankám, může mít případné praní špinavých peněz i jisté dopady na její hospodářský výsledek a kapitál banky. Pokud se prostřednictvím banky praly špinavé peníze a takto skutečnost je uveřejněna, nepochybně to bude mít dopad na její dobré jméno a to může mít

za následek i odliv klientů. Kromě toho, pokud by banka měla veřejně obchodovatelné akcie a vzhledem k těmto uvedeným skutečnostem by klesla jejich cena, v úvahu však připadají i žaloby ze strany akcionářů.¹⁸

---

¹⁸ DŘEVÍNEK, J.: Pozor na komunikaci, Euro 14.3.2005, str. 56

6. Boj proti praní špinavých peněz a policejní složky

Kromě Finančního analytického útvaru, který plní funkci administrativní jednotky pro potírání legalizace výnosů z trestné činnosti, zároveň v České republice existují i orgány spadající pod působnost Ministerstva vnitra. Tyto jednotky jsou začleněny do struktury policejních složek. Ministerstvo vnitra se o problematiku výnosů z trestné činnosti začalo hlouběji zajímat v souvislosti s velkými hospodářskými kauzami devadesátých let dvacátého století. Prokázalo se, že výnosům z trestné činnosti v rámci trestního řízení nebyla přikládána taková pozornost, jako samotné trestné činnosti, z níž výnosy plynuly. Bylo tak zapotřebí začít hledat, způsob, jak nezákonně získaný majetek vyhledat, zajistit a zkonfiskovat.

6.1 Vývoj

Ministerstvem vnitra byl k 1. 1. 1995 zřízen Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ), jehož hlavním cílem bylo reflektovat a analyzovat jednotlivá odvětví organizovaného zločinu (zejména násilí, obchod se zbraněmi, výbušninami a jadernými materiály, obchod s lidmi, zločinecké struktury, obchod s drogami, padělání či terorismus). V rámci ÚOOZ byly v minimální míře vyvíjeny aktivity směřující k zdokumentování původu majetku a realizaci zisků, jenž jsou produktem organizovaného zločinu. Nebyly však vyvinuty žádné zvláštní aktivity směřující k zabránění legalizace výnosů pocházejících z organizované trestné činnosti, a to ani v rámci jakéhokoli odboru spadajícího pod tento útvar.

Ve druhé polovině devadesátých let byla vytvořena speciální policejní složka, tzv. Služba pro odhalování korupce a závažné trestné činnosti (SPOK ZTČ). Ta, jak již bylo zmíněno, v roce 1997 začala úzce spolupracovat s Finančním analytickým útvarem, a to na základě dohody mezi Ministerstvem financí a Ministerstvem vnitra a jejím následným prováděcím protokolem. Tato spolupráce spočívala primárně zejména zaslání trestních oznámení na SPOK Finančním analytickým útvarem.

Postupem času byla Služba pro odhalování korupce a závažné trestné činnosti přetransformována do nové složky v rámci Policie ČR, a to do Útvaru odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality SKPV, přičemž tato působila až do 31. prosince 2006 a veřejnosti byla známa spíše pod označením Finanční policie (FIPO). Tento útvar s působností na celém území České republiky byl zaměřen na postih daňové kriminality, praní špinavých peněz a financování terorismu. Vedle toho útvar FIPO působil i jako

servisní útvar, který na základě dožádání jiných policejních složek prováděl vyhledávání, dokumentaci a zajišťování výnosů z trestné činnosti.¹⁹

6.2 Současnost

V rámci reorganizace policie byla Finanční policie zrušena a od 1. ledna 2007 byla její působnost převedena na jiné policejní složky. Oblast praní špinavých peněz a daňové kriminality přešla na Útvar odhalování korupce a finanční kriminality. Otázku výnosů z trestné činnosti by dle platného modelu měli řešit celorepublikové policejní útvary, tzn. kromě již výše uvedeného útvaru i Národní protidrogová centrála, a dále pak kriminální policie na krajské úrovni.

Při vyhledávání výnosů z trestné činnosti jsou odborníky z řad policie v rámci trestního řízení kromě běžných metod, jakými jsou např. podání vysvětlení, výslech, domovní prohlídka, zadržení a sledování zásilek, odposlech a záznam telekomunikačního hovoru či operativně pátrací prostředky, využívají i další způsoby získání potřebných informací, zejména získávají informace od správců daně, mohou si pořizovat výpisy z bankovních účtů, stejně tak si mohou zažádat o údaje z evidence cenných papírů. Kromě toho Policie získává informace i na základě povinnosti uložené státním orgánům a ostatním povinným osobám oznamovat Policii nebo státnímu zástupci skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.

6.3 Zajištění majetku

Na rozdíl od Finančního analytického útvaru a Ministerstva financí, které se při šetření řídí zejména zákonem o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, řídí se Ministerstvo vnitra a policejní složky při zjišťování výnosů z trestné činnosti kromě tohoto zákona zejména trestním zákonem, trestním řádem, zákonem o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a zákonem o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

Na počátku trestního řízení je nutné zabezpečit, aby majetek, u něhož je podezření, že pochází z trestné činnosti, nezmizel. Policejní orgán může, a to pod dozorem státního zástupce, takový podezřelý majetek zajistit, přičemž: *1) zajistit lze nyní jakoukoli majetkovou hodnotu – věci, práva i jiné majetkové hodnoty, 2) zajišťovaná majetková*

¹⁹ www.mvcr.cz – odbor bezpečnostní politiky, 1.3.2008

hodnota může náležet komukoli (nejen podezřelému), 3) zajistit lze i náhradní majetkovou hodnotu, 4) ve většině případů se k zajištění vyžaduje souhlas státního zástupce.

Rozhodne-li soud o zabrání majetku, učiní tak po skončení hlavního líčení, a to v té části rozsudku, kde se pachateli ukládá trest. A jak lze výnosy z trestné činnosti zkonfiskovat? Trestní zákon k tomu soudci poskytuje dva nástroje: Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty či zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Soudce může dle § 55 – 56a trestního zákona uložit pachateli trest *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty*. Pro takové uložení trestu však musí být splněny zákonné podmínky. Trestní zákon umožňuje uložit propadnutí věci nebo majetkové hodnoty, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj. V některých případech, kdy nelze propadnout výnos z trestné činnosti, je dána možnost propadnutí náhradní hodnoty. Výnos z trestné činnosti nebo náhradní hodnota musí náležet pachateli, postačí však i neoprávněná držba či detence, pokud majitel majetkové hodnoty není v době rozhodnutí soudu znám.

Kromě trestu může soud uložit i ochranné opatření – *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty* dle § 73 – 73b trestního zákona. Jde o zvláštní typ konfiskace výnosů z trestné činnosti, které nelze odčerpat z různých důvodů za pomoci trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pro uložení ochranného opatření musí být naplněna alespoň jedna z následujících podmínek: pachatele nelze stíhat, odsoudit nebo soud od jeho potrestání upustit (majetková hodnota musí náležet pachateli), jde o nebezpečnou majetkovou hodnotu nebo je obava z jejího dalšího použití k páčání trestné činnosti (majetková hodnota může náležet komukoli – třeba i právnické osobě) nebo došlo k převodu nebo přechodu výnosu na jinou osobu než je pachatel (majetková hodnota náleží jiné osobě než je pachatel – fyzické i právnické osobě). I u ochranného opatření je dána možnost zabrání náhradní hodnoty v případech, kdy nelze zabrat výnos z trestné činnosti.

Od počátku zajištění výnosu z trestné činnosti do konečného rozhodnutí o něm nebo jeho vrácení oprávněnému majiteli, se jeho správa řídí zákonem o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení. Správcem věcí a jiných majetkových hodnot je soud, státní zástupce nebo policejní orgán, a to podle toho, kdo majetkovou hodnotu zajistil a v jakém stádiu se trestní řízení nachází.

Po odčerpání připadají výnosy z trestné činnosti státu a jejich režim přechází do zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Zde je upravena i poslední šance oprávněných majitelů výnosů z trestné činnosti, aby je získali od státu zpět.

7. Mezinárodní spolupráce

V diplomové práci jsem již několikrát upozornila na skutečnost, že legalizace výnosů z trestné činnosti je problémem nejen národním, ale především mezinárodním. Je tedy nezbytné, aby kromě národního právního rámce státy vytvořily zejména mezinárodní preventivní systém, v kterém budou zakotveny společné principy, společné postupy a zejména společné cíle. Dnes tato mezinárodní spolupráce, do které je zapojena rovněž Česká republika probíhá na úrovni evropské a celosvětové.

Před vstupem do Evropské unie se Česká republika v článku 86 takzvané Evropské asociační dohody zavázala vytvářet vhodné normy proti praní peněz shodné s těmi, které byly přijaty Evropským společenstvím a jinými mezinárodními organizacemi v této oblasti včetně Finančním akčním výborem proti praní peněz (FATF).

7.1 Evropská unie

Evropská spolupráce probíhá samozřejmě zejména na půdě Evropské unie. Z komunitárního práva, které upravuje potírání legalizace výnosů z trestné činnosti, je důležité zmínit zejména Směrnicí Rady č. 91/308/EHS ze dne 10.6.1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz (tzv. „I. AML Směrnice“), ze které vycházela naše národní úprava z roku 1996. Znění směrnice bylo několikrát měněno, přičemž nejdůležitější novela přišla se směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu. Hlavním cílem směrnice bylo zavést do praxe novelizované doporučení Finanční pracovní skupiny pro boj proti praní špinavých peněz (FATF) vydaná v roce 2003. Evropská unie stanovila termín pro harmonizaci národních právních předpisů s touto směrnicí na 15. prosince 2007. Tento termín však Českou republikou dodržen nebyl, a tak nový zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu bude přijat a nabude účinnosti pravděpodobně až během roku 2008.

Na evropské úrovni se o spolupráci v potírání legalizace výnosů starají zejména Evropská komise a Rada Evropy. Při Evropské komisi pracuje již několik let tzv. „Výbor pro prevenci praní peněz a financování terorismu“. Dříve se nazýval „Kontaktním výbor expertů pro problematiku praní špinavých peněz“. Do činnosti výboru patří zejména: a) podílení se na přípravě a implementaci evropských právních předpisů v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, b) formování společných postojů zemí EU vůči FATF, c) implementace kritérií FATF do evropské legislativy. Výbor se schází několikrát

ročně a umožňuje státům, které jsou teprve v předvstupním jednání, aby se jeho jednání účastnily. Finanční analytický útvar České republiky má v tomto výboru dva zástupce a účastní se ho již od roku 2002. Z iniciativy Výboru byla v květnu 2006 vytvořena tzv. *Platforma evropských finančních zpravodajských jednotek (EU FIUS Platform)*, která řeší zejména technické aspekty implementace právních předpisů.

Při Radě Evropy byl roku 1998 vytvořen tzv. „Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz“, tzv. „Moneyval (PC-R-EV)“. Členy výboru jsou ty členské státy Rady Evropy, které nejsou členy FATF. Moneyval, stejně jako FATF, organizuje tzv. vzájemná hodnocení členských zemí. Tato vzájemná hodnocení spočívají v tom, že experti z pěti zemí hodnotí systém boje proti praní špinavých peněz ve vybrané zemi, především pak efektivitu jeho fungování v praxi. Hodnotitelé navštíví během jednoho pracovního týdne veškeré státní orgány a instituce, podílející se na boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a vybrané subjekty, mající povinnost hlásit podezřelé transakce finanční zpravodajské jednotce.²⁰

Česká republika má za sebou již tři kola takového hodnocení, první kolo proběhlo na jaře roku 1998, druhé kolo na podzim roku 2001 a třetí na jaře 2005. Česká republika má v Moneyvalu tři stálé členy z resortu Ministerstva financí, Ministerstva spravedlnosti a České národní banky. Vedoucím české delegace je zástupce Finančního analytického útvaru Ministerstva financí. Kromě stálých členů ještě existuje skupina několika hodnotitelů z resortů Ministerstva financí, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra a České národní banky, kteří se účastní hodnocení ostatních členských zemí Moneyvalu.

Finanční analytický útvar využil během doby, kdy byla Česká republika kandidátskou zemí, možnosti účastnit se několika projektů Evropské unie a Rady Evropy. Jednalo se především o projekt Phare a další (např. Octopus, Taiex). Kromě několika studijních pobytů v různých členských zemích, přinesly tyto projekty možnost financovat nákup potřebného analytického softwaru, výpočetní techniky a bezpečnostních prvků zajišťujících ochranu dat a fyzickou bezpečnost útvaru. Ve spolupráci s Velkou Británií byl Finančnímu analytickému útvaru poskytnut tzv. „předvstupní“ poradce.

Co se týče programu Phare, využila Česká republika několik národních projektů. Výsledkem prvních dvou využitých projektů bylo zejména technické zabezpečení útvaru na vysoké úrovni (např. výpočetní technika, komunikační zařízení, speciální technika, ochrana

---

²⁰ <http://europa.eu.int>, 1.3.2008

dat a fyzická ochrana útvaru) a také proškolení pracovníků útvaru formou seminářů a studijních cest do členských zemí.

Další národní projekt Phare pro Českou republiku, týkající se potírání legalizace výnosů z trestné činnosti, byl zaměřen na vytvoření zdokonaleného spojení na národní úrovni, tj. spojení mezi Finančním analytickým útvarem a dalšími relevantními státními orgány z resortu Ministerstva financí, Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Českou národní bankou a finančními institucemi. A tak byl v roce 2005 za spolupráce zahraničních a tuzemských specialistů IT vytvořen Moneyweb.

7.2 Financial Action Task Force on Money Laundering

Již koncem osmdesátých let dvacátého století se začaly problémem praní špinavých peněz zabývat velké mezinárodní instituce jako Organizace spojených národů nebo Bank for International Settlement. Tak v roce 1989 vznikla mezivládní organizace Finanční akční výbor proti praní peněz *Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF)*, jejímž hlavním cílem je rozvoj a podpora strategie boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti nejen na mezinárodní úrovni, ale i na úrovni jednotlivých států. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 91/308/EHS a 2001/97/ES, které upravují oblast prevence proti praní peněz, hovoří o Finančním akčním výboru proti praní peněz jako o vůdčím mezinárodním orgánu, věnujícím se potírání legalizace výnosů z trestné činnosti.

Jednou z významných aktivit FATF je pravidelné vydávání Seznamu nespolupracujících zemí a teritorií (*Seznam NCCT – non-cooperative countries and territories*). Členské státy FATF vůči zemím uvedeným na seznamu aplikují protiopatření, například v podobě neudělení licence subjektům pocházejícím z těchto zemí apod. V současné době je seznam nespolupracujících zemí prázdný, jako poslední byl 13. října 2006 smazán Myanmar. Historický vývoj seznamu NCCT tvoří přílohu č. 5 diplomové práce. Česká republika, stejně jako ostatní nové členské státy Evropské unie, dosud není členskou zemí FATF, přičemž zájem o členství v této organizaci projevila Česká republika již v roce 1998.

Prvním významným počinem této instituce bylo v roce 1990 vydání Čtyřiceti doporučení (*The Forty Recommendations*), které utvořily základní rámec pro boj proti zneužívání finančních systémů k legalizaci výnosů z ilegálních obchodů. Postupně však přicházel organizovaný zločin s novými způsoby praní peněz, které již Čtyřicet doporučení v platném znění nepostihovalo. Proto došlo v roce 1996 k jejich přepracování a aktualizaci. Novou verzi pak přijalo více než sto třicet zemí světa a stala se rovněž mezinárodním standardem

pro boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.²¹ Tím novelizace samozřejmě neskončila a poslední verze Čtyřiceti doporučení byla vypracována v roce 2003.

7.3 The Forty Recommendations

Čtyřicet doporučení z 20. června 2003 („Doporučení FATF, Čtyřicet doporučení“) do značné míry ovlivnila skutečnost, že byla při tvorbě nově využita spolupráce nejen členů FATF, ale k přípravě byli rovněž vyzváni nečlenové FATF, pozorovatelé, subjekty finančního sektoru atd. Čtyřicet doporučení se nyní vztahuje nejenom na praní špinavých peněz, ale také na financování terorismu. V kombinaci s Osmi zvláštními doporučeními proti financování terorismu lze nyní Čtyřicet doporučení označit za posílený, souvislý a důsledný rámec opatření pro boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Vzhledem ke skutečnosti, že nelze opatření aplikovat ve všech zemích stejně, a to ať z důvodu různých právních systémů či finančních systémů, je Čtyřicet zemí v podstatě souborem zásad v dané oblasti a z jednotlivé země by je měli provádět v souladu s konkrétní situací a ústavním rámcem.²²

Doporučení lze rozdělit na několik částí. První část „Právní systémy“ se věnuje zejména vymezení skutkové podstaty trestného činu praní špinavých peněz v jednotlivých právních systémech. Státy by měli klást důraz zejména na co nejširší vymezení tzv. predikativních trestných činů, tedy těch trestných činů u nichž lze předpokládat, že s nimi bude spojena pozdější legalizace protiprávně získaných výnosů.

Čtyřicet doporučení do predikativních trestných činů zahrnuje zejména: *účast na organizovaném zločinu a organizovaném vyděračství, terorismus včetně jeho financování, obchodování s lidmi a převaděčství, sexuální vykořisťování, sexuální zneužívání dětí, obchodování s narkotiky a psychotropními látkami, nelegální obchod s kradeným a jiným zbožím, nelegální obchod se zbraněmi, korupce a úplatkářství, podvody, padělání měny, padělání a pirátská výroba produktů, trestná činnost proti životnímu prostředí, vražda nebo závažné ublížení na těle, únos, omezení osobní svobody a braní rukojmí, loupež nebo krádež, pašování, vydírání, padělání a zneužívání informací v obchodním styku a manipulace trhu.*

FATF zde rovněž klade velký důraz na zavedení trestněprávní odpovědnosti, a tam kde to není možné, alespoň občanskoprávní či správní odpovědnosti právnických osob, které by tak měly být postihovány přiměřenými, ale zároveň efektivními a odstrašujícími sankcemi. S tímto je spojena pravomoc konfiskovat jmění, které je předmětem praní peněz, a to ať

²¹ PACOVSKÝ J., VAVRUŠKA J., Praní špinavých peněz a informační technologie, Bankovníctví 9/2004

²² FATF-GAFI, The Forty Recommendations, 20. června 2003

v podobě vyhledávání, odhalování, výkonu předběžných opatření, ale i zmrazování účtů či zabavování majetku. Rovněž by státy měla být uzákoněna možnost propadnutí výnosů z trestné činnosti i bez pravomocného odsouzení se současným převedením důkazního břemena na pachatele, který bude povinen prokázat zákonný původ majetku.

Druhá část Čtyřiceti doporučení se nazývá „*Opatření ze strany finančních institucí a nefinančních společností a profesí na úseku prevence praní peněz a financování terorismu*“. Dle doporučení zde uvedených by finanční instituce zejména neměly vést anonymní účty či účty na očividně fiktivní jména. Finanční instituce by rovněž do své činnosti měly implementovat tzv. klíčové principy prověřování klientů, tedy: 1) *důkladná identifikace klienta či v případě právnické osoby takéž identifikace osob zastupujících klienta, zda jsou řádně zmocněny za klienty jednat*, 2) *důkladná identifikace skutečného vlastníka, vlastnické struktury a struktury statutárních orgánů právnické osoby*, 3) *získání informací o účelu a charakteru obchodního vztahu*, 4) *provádění následného průběžného prověřování klienta a daného obchodního vztahu*.

Druhá část rovněž umožňuje finančním institucím rozlišovat dvě úrovně identifikace, a to identifikaci zjednodušenou u klientů u kterých je riziko praní peněz nebo financování terorismu nízké, zejména u státních podniků, subjektů státní správy, produktů typu životních a penzijních pojistek, a identifikaci hloubkovou pro klienty rizikovější²³.

Finančním institucím je rovněž doporučováno vést zvláštní postupy v případě transakcí tzv. *politicky exponovaných osob*. Za politicky exponovanou osobu je považován, každý jednotlivec, který má nebo v minulosti měl důležité politické postavení v cizí zemi (předseda vlády, vysoký politik, vysoký činitel státní správy, vysoký justiční nebo vojenský činitel, člen managementu státního podniku, důležitý představitel velké politické strany, atd.). Státy by zvláštní opatření měly rozšířit samozřejmě i na vlastní občany v důležitých veřejných funkcích.²⁴ U politicky exponovaných osob by finanční instituce měly, kromě klasického postupu identifikace, podnikat ještě následující kroky: 1) *zjistit, zda je osoba skutečně politicky exponovaná*, 2) *vyžádat souhlas vyššího managementu s navázání obchodního vztahu s tímto klientem*, 3) *zavést opatření za účelem zjištění zdroje majetku a peněz*, 4) *zesílit monitoring obchodního vztahu s klientem*.

Mezi další doporučení týkající se finančních institucí a prevence můžeme zařadit zejména navrhovaná opatření v rámci zahraničního korespondenčního bankovníctví, opatření proti

²³ Oba typy identifikace jsou podrobněji popsány v kapitole druhé.

²⁴ FATF-GAFI, The Forty Recommendations, 20. června 2003

zneužití informačních technologií v praní špinavých peněz, možnost využít pro identifikaci klientů prostředníka či jinou třetí stranu, uchovávání údajů a dokladů, záznamů identifikačních dat apod.

Doporučení FATF taktéž klade značný důraz na interní systémy boje s praním špinavých peněz ve finančních institucích. Ty by měly sami vypracovat programy potírání legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, které by měli obsahovat následující: *a) zpracování systému vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření, a to včetně určení osob k zajišťování styku a výměně informací a vhodných postupů prověřování osob přijímaných do pracovního poměru, b) průběžné školení zaměstnanců, c) pravidelný audit za účelem prověřování systému.*

V souvislosti se zamezením praní špinavých peněz prostřednictvím samotných organizačních struktur finančních institucí by sáty měly zajistit, aby finanční instituce podléhaly regulaci a dohledu. Kompetentní orgány by měly přijmout veškerá právní a regulatorní opatření za účelem zabránění pachatelům trestné činnosti nebo jejich spolupachatelům v převzetí nebo skutečnému vlastnictví nebo pro kontrolu významného podílu ve finanční instituci nebo v ní zastávali manažerskou funkci.²⁵

Co se týče regulace pravidelného monitoringu klade dokument důraz i na některé nefinanční instituce, a to zejména na kasina. Ta by měla podléhat regulatornímu a dohledovému režimu, registraci a rovněž licencování. Obdobně je důraz kladen na realitní kanceláře, obchodníky s vzácnými kovy a drahými kameny apod.

Třetí část Doporučení FATF se věnuje „*Institucionálním a jiným opatřením nutným jako součástí systému boje proti praní peněz a financování terorismu*“. Státy by měli založit finanční zpravodajskou jednotku (FIU – *Financial Intelligence Unit*), která bude sloužit jako orgán s celostátní působností a bude přijímat, analyzovat a předávat oznámení o podezřelých obchodech. Orgány činné v trestním řízení proti pachatelům trestného činu praní špinavých peněz nebo jiných predikativních trestních činů by měly mít možnost vyžádat si předložení dokumentů od jiných finančních institucí, provést domovní prohlídku, zabavit důkazní materiál apod.

Čtvrtá část „*Mezinárodní spolupráce*“ je věnována zejména doporučením v oblasti zapojení do mezinárodní sítě států a institucí k potírání legalizace výnosů z trestné činnosti.

²⁵ FATF-GAFI, The Forty Recommendations, 20. června 2003

Samozřejmě je doporučena implementace důležitých mezinárodních úmluv a bezodkladné členství v relevantních mezinárodních organizacích. Kromě toho je konkrétně zmíněna i vzájemná právní pomoc na úseku vyšetřování, trestního stíhání a dalších činností, která by měla být rychlá, konstruktivní a efektivní. Pro zamezení střetu jurisdikcí, je třeba věnovat pozornost vypracování a implementaci mechanismů, na jejichž základě bude v zájmu spravedlnosti určeno vhodné místo k trestnímu stíhání pachatelů, které vyšetřují orgány činné v trestním řízení v několika zemích.

Státům je doporučováno, aby bez ohledu na přítomnost či absenci dvojí trestnosti v maximální možné míře poskytovaly vzájemnou právní pomoc. S tím souvisí i problematika extradice, která je pro jednotlivé státy velmi častou značně choulostivá.

Doporučení FATF kromě čtyř hlavních částí dále obsahuje „*Glosář*“, který poskytuje podrobné vymezení pojmů které byly v předešlých kapitolách použity, např. trestné činy označované za predikativní, finanční instituce, finanční zpravodajská jednotka, právnická osoba, politicky exponovaná osoba apod. Poslední částí dokumentu jsou „*Vysvětlivky*“, jejichž hlavním cílem je poskytnout upřesnění k jednotlivým doporučením v podobě definicí, finančních limitů, taxativních vymezení atd.

7.4 Ostatní spolupráce

Pro zkvalitnění vzájemné spolupráce se finanční zpravodajské jednotky sdružily v tzv. *Egmontské skupině*, která byla založena v roce 1995 v Bruselu. Tato organizace má dnes již více než 100 členů. Dvakrát do roka se schází Egmontské pracovní skupiny – právní pracovní skupina, pracovní skupina pro vzdělávání, pracovní skupina pro vnější vztahy, skupina pro informační technologie a operativní pracovní skupina. Finanční analytický útvar Ministerstva financí České republiky je členem Egmontské skupiny již od roku 1996 a má dva stálé zástupce v pracovních skupinách – operativní a IT.

Řada významných světových bank vydala společné prohlášení, tzv. *Wolfsberské principy*, v nichž se zavázala k přijetí společných zásad v boji proti praní špinavých peněz.

Známa je také mnohostranná *Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (tzv. Štrasburská úmluva)* ze dne 8.11.1990, která mimo jiné umožnila bezproblémovou výměnu informací o šetřených subjektech mezi partnerskými finančními jednotkami signatářských zemí. Dne 16. května 2005 byla přijata tzv. *Varšavská úmluva Rady Evropy – Úmluva o praní špinavých peněz, pátrání, zabavení a konfiskaci příjmů plynoucích ze zločinu a o financování terorismu*. Varšavská úmluva rozšiřuje původní

Štrasburskou úmluvu, kterou však neruší, s ohledem na vývoj v posledních patnácti letech. Doposud však nevstoupila v platnost a ČR dosud tuto úmluvu nepodepsala.

Mezinárodní spolupráce je kromě Štrasburské úmluvy doplněna rovněž dvoustrannými mezivládními dohodami – tzv. *Ujednání o porozumění (Memorandum of Understanding)*. Přehled ujednání sjednaných Českou republikou tvoří přílohu č. 6 diplomové práce.

7.5 Světová banka a Mezinárodní měnový fond

Tyto dvě organizace se sdružily ve svém úsilí zvýšit povědomí nutnosti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v globálním měřítku a pořádají po celém světě konference a semináře zabývající se touto problematikou. V roce 2002 Odbor měnových a finančních systémů MMF a Viceprezidentství pro finanční sektor Světové banky vydali *Metodologii boje proti praní peněz a financování terorismu* a dohodly se na financování a organizaci hodnocení souladu stavu ve vybraných zemích s tímto dokumentem. Hodnocení České republiky proběhlo v rámci pilotního projektu ve dnech 26. května až 6. června 2003. Hodnotící tým tvořili pracovníci MMF, SB a nezávislý expert na tuto problematiku, konkrétně Maud Bökkerink (MMF), Alain Damais, Bess Michael, Tracy Tucker (SB) a nezávislý expert Boudewijn Verhelst (zástupce ředitele belgické finanční zpravodajské jednotky).

Mezinárodní měnový fond a Světová banka závěrem vypracovali dva dokumenty, a to „*Zprávu o dodržování standardů a kodexů a Doporučení FATF proti praní špinavých peněz a financování terorismu*“ a „*Podrobnou hodnotící zprávu o boji proti praní peněz a financování terorismu*“. Obě zprávy se ve svých výsledcích téměř ztotožňují a jejich finální doporučení se zaměřují zejména na následující nedostatky systému potírání legalizace výnosů z trestné činnosti.

Definice trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti, tak jak je uvedena v § 252a trestního zákona, je s mezinárodními standardy do značné míry v souladu. I přesto lze doporučit, aby kromě již upraveného pokrýval rovněž „*nabytí, držení, užívání nebo nakládání s majetkem s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti*“. Dále MMF a SB doporučují ČR změnit povinnost prokázat „*cíl vytvořit zdání, že tato věc nebo prospěch byly získány v souladu se zákonem*“, která ukládá vyšší důkazní břemeno, než požadují mezinárodní standardy a snižuje tak možnost dopadení pachatele.

Již v roce 2003, kdy proběhlo výše zmíněné hodnocení České republiky považoval MMF a SB za jeden z největších nedostatků úplnou absenci trestní odpovědnosti právnických osob.

²⁶ České republice zde bylo doporučeno rychlé přijetí reformy trestního zákona, přičemž v úvahu připadal konec roku 2004. V této souvislosti lze pouze konstatovat, že trestní odpovědnost právnických osob do současné doby v českém právním řádu zavedena nebyla.

Co se týče sankcí, které trestní zákon umožňuje uložit za trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti, pohybují se v současné době v relaci dvou až osmi let odnětí svobody, v případě nejméně závažných činů existuje i možnost uložení peněžitého trestu. V této oblasti bylo České republice doporučeno zvýšit trest odnětí svobody na minimální výši čtyř let bez alternativy peněžitého trestu, přičemž na toto doporučení bude reagovat nejspíše až komplexní rekonstrukce trestního zákona.

Jistá pozornost byla rovněž věnována propadnutí či konfiskaci majetku získaného v souvislosti s trestnou činností. České republice je vytýkána zejména nízká úroveň zpracovávání podrobných statistik, nízký počet školení a programů pro zvýšení informovanosti a kvalifikace orgánů činných v trestním řízení právě při zadržení a konfiskaci majetku. MMF a SB doporučují zvážit zavedení mandatorní propadnutí věci či konfiskaci majetku a zároveň přenesení důkazního břemene na pachatele.

Zavedení obligatorního zpracovávání tzv. systému vnitřních zásad finančními institucemi či dalšími povinnými osobami se shledalo s pozitivním hodnocením. Příslušné kontrolní orgány či dohledové instituce by však měly vypracovat podrobné instrukce, příručky či metodiky, které by měly všem povinným osobám podstatně usnadnit identifikaci podezřelých obchodů či řešení jiných složitých situací.²⁷

Největší nedostatky byly spatřovány v samotném odhalování a stíhání výnosů z trestné činnosti. O této oblasti se Zpráva o dodržování standardů a kodexů vyjádřila následovně: „Třebaže se právní zdroje zdají být dostatečně adekvátní a systém boje proti praní peněz má všechny komponenty fungující, je zde zřetelná totální absence jakýchkoliv výsledků orgánů činných v trestním řízení ve smyslu trestního stíhání praní peněz, odsouzení a navrácení majetku. Tato záležitost vzbuzuje vážné obavy a měla by být bezodkladně řešena.“ a dále „Kromě změn v mentalitě a otevření se novým pojmům a přístupům je důležité vytvořit precedenty a soudní praxi, aby bylo možno otestovat dostatečnost úpravy trestného činu praní peněz a zjistit postoje soudů k důkazním požadavkům. Kromě toho, tresty za praní peněz se nezdají být dostatečně přiměřené a odrazující a mělo by dojít k jejich zvýšení, aby

²⁶ MMF, SB: Podrobná hodnotící zpráva o boji proti praní peněz a financování terorismu z roku 2003, str. 13

²⁷ MMF, SB: Zpráva o dodržování standardů a kodexů a Doporučení FATF proti praní špinavých peněz a financování terorismu, 9. prosince 2003, str. 6

byly v souladu s mezinárodními standardy.“²⁸. K obdobným závěrům dochází i odborná veřejnost v České republice.²⁹

Ostatní nedostatky či doporučení, která se týkala zejména drobných úprav samotného zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti v oblasti mezinárodní spolupráce na základě reciprocity, pravomocí finanční zpravodajské jednotky, povinností povinných osob či dohledových orgánů byla Českou republikou již zohledněna či dokonce implementována. Případně se jim věnuje právě projednávaný návrh nového zákona.

---

²⁸ MMF a SB, Zpráva o dodržování standardů a kodexů a Doporučení FATF proti praní špinavých peněz a financování terorismu, 9. prosince 2003, str. 7

²⁹ MUSIL, J.: Finanční šetření – nástroj odhalování praní peněz, Kriminallistika 4/1999., str. 289

8. Závěr

I přes velmi krátkou historii zapojení České republiky do mezinárodní spolupráce v oblasti boje s praním špinavých peněz lze právní úpravu potírání legalizace výnosů z trestné činnosti v obecné rovině hodnotit veskrze pozitivně. Česká republika je mezinárodními organizacemi hodnocena jako vysoce spolupracující, a to zejména v hodnotících zprávách Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, Akčního výboru proti praní peněz (FATF) či organizace Moneyval.

Při procesu harmonizace české národní úpravy s úpravou komunitární a s mezinárodně prosazovanými zásadami se České republice podařilo úspěšně implementovat všechny nejdůležitější principy boje s praním špinavých peněz. V roce 1996 byl přijat samotný zákon proti praní špinavých peněz, který se ve svých pozdějších novelizacích snažil reflektovat zejména nově prosazované cíle Evropské unie a mezinárodních autorit. V rámci Ministerstva financí byl vytvořen Finanční analytický útvar, jako finanční zpravodajská jednotka administrativního typu, který v současné době plní dvě hlavní funkce, a to funkci dohledového a kontrolního orgánu vůči povinným osobám a zároveň funkci vztyčného bodu České republiky na poli mezinárodní spolupráce v této oblasti.

Co se týče právního rámce, je největším nedostatkem České republiky při potírání legalizace výnosů z trestné činnosti národní trestněprávní úprava. V této souvislosti je Česká republika kritizována zejména pro samotné vymezení trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti, jehož zákonná definice je příliš úzká a ukládá tak na orgány činné v trestním řízení vyšší důkazní břemeno než požadují mezinárodní standardy, což podstatně snižuje možnost dopadení pachatele.

České republice je rovněž soustavně vytýkána úplná absence trestněprávní odpovědnosti právnických osob, která je tolik důležitá právě pro potírání legalizace výnosů z trestné činnosti prováděné prostřednictvím společností, které sice mají primární předmět podnikání zcela legální, ale za úplatu jsou zapojeny do řetězce transakcí směřujícího k zakrytí pravého původu nelegálně získaných prostředků, či prostřednictvím společností, které jsou za tímto účelem uměle založeny.

Komplexně lze však konstatovat, že struktura nástrojů boje s praním špinavých peněz je zcela adekvátní jejímu krátkému vývoji a obsahuje veškeré nezbytné náležitosti pro její efektivní fungování. Úplný nedostatek konkrétních výsledků orgánů činných v trestním

řízení při stíhání praní špinavých peněz tak má pravděpodobně jiné příčiny, které spočívají zejména v chybné praktické aplikaci právních předpisů, metodik a zásad výše popsanych, přičemž analýza této problematiky může být námětem pro další práci.

Vzhledem k právě probíhajícímu projednávání nového zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu je diplomová práce koncipována dle právního stavu účinného k 31.3.2008 s poukázáním na obsah předloženého návrhu nového zákona.

Příloha č. 1

Tabulka č. 1 – FAÚ a mezinárodní výměna informací

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dotazy zaslané FAÚ do zahraničí	96	62	105	126	104	175	101	69	77	66
Dotazy přijaté FAÚ ze zahraničí	6	20	35	52	75	128	116	130	128	133

Příloha č. 2

Tabulka č. 2 – Trestní oznámení podaná FAÚ na základě oznámení o podezřelém obchodu³⁰

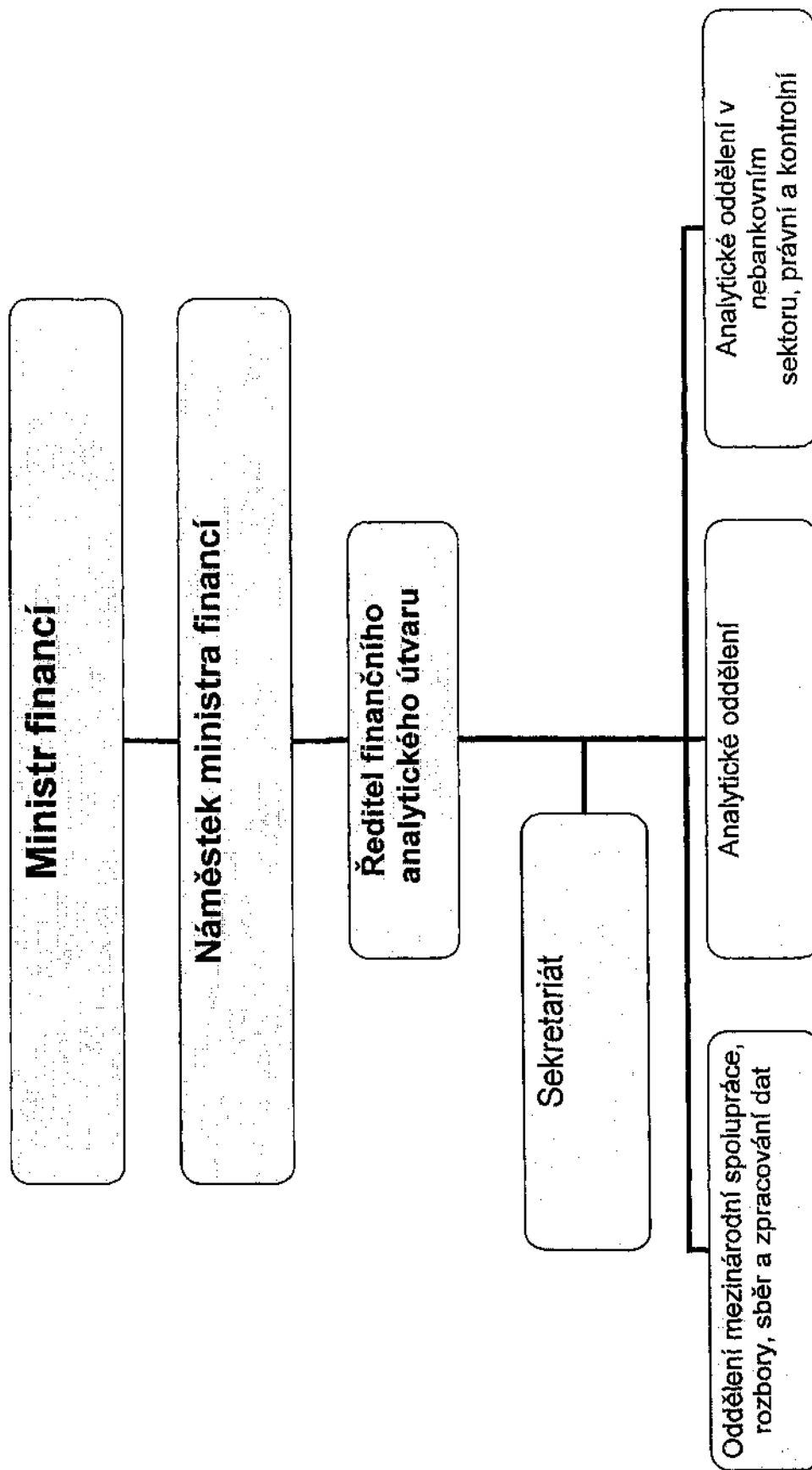
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Oznámení o podezřelém obchodu přijaté FAÚ z bankovní sféry	1 565	1 046	1 023	1 789	3 040	3 163	3 239	1 883
Oznámení o podezřelém obchodu přijatá FAÚ od jiných finančních institucí	352	352	241	181	227	241	241	165
Celkem přijato oznámení	1 917	1 398	1 264	1 970	3 267	3 404	3 480	2 048
Celkem podáno trestních oznámení	104	101	115	114	103	208	137	102

³⁰ www.mfcr.cz - ke dni 10.3.2008

Příloha č. 3

Organizační diagram současné struktury FAÚ

(Zpráva o činnosti 1996 – 2006, Finanční analytický útvar, MF ČR 2006)

Příloha č. 4

Počet pokut uložených FAÚ povinným osobám za období let 2000 – 2005³¹

Rok	Počet uložených pokut	Finanční objem uložených pokut (mil. Kč)
2000	3	3
2001	14	12
2002	33	30
2003	4	0,65
2004	0	0
2005	0	0

³¹ Zpráva o činnosti 1996 – 2006, Finanční analytický útvar, MF ČR 2006

Příloha č. 5

Historický vývoj seznamu nespolupracujících zemí a teritorií - NCCT³²

Datum	Rozhodnutí FATF
22. června 2000	<u>Na seznam NCCT je zařazeno patnáct států či teritorií: Bahamy, Kajmanské ostrovy, Cookovy ostrovy, Dominikánská republika, Izrael, Libanon, Lichtenštejnsko, Marshallovy ostrovy, Nauru, Niue, Panama, Filipíny, Rusko, St. Kitts and Nevis, Sv. Vincent & Grenadines</u>
22. června 2001	<u>Vymazány: Bahamy, Kajmanské ostrovy, Lichtenštejnsko, Panama</u> <u>Nově zapsány: Egypt, Guatemala, Maďarsko, Indonésie, Myanmar, Nigérie</u>
7. září 2001	<u>Nově zapsány: Grenada, Ukrajina</u>
21. června 2002	<u>Vymazány: Maďarsko, Izrael, Libanon, St. Kitts and Nevis</u>
11. října 2002	<u>Vymazány: Dominikánská republika, Marshallovy ostrovy, Niue, Rusko</u>
14. února 2003	<u>Vymazána: Grenada</u>
20. června 2003	<u>Vymazán: Sv. Vincent & Grenadines</u>
27. února 2004	<u>Vymazány: Egypt, Ukrajina</u>
2. července 2004	<u>Vymazána: Guatemala</u>
11. února 2005	<u>Vymazány: Cookovy ostrovy, Indonésie, Filipíny</u>
13. října 2005	<u>Vymazáno: Nauru</u>
23. června 2006	<u>Vymazána: Nigérie</u>
13. října 2006	<u>Vymazán: Myanmar</u>

³² FATF-GAFI: Annual Review of Non-Cooperative Countries and Territories 2005-2006, 23. června 2006, str. 24

Příloha č. 6

Přehled „Memorandum of Understanding“ ujednaných ČR

ROK UJEDNÁNÍ	STÁT
1997	Belgie
1998	Francie
1999	Itálie
	Bulharsko
	Chorvatsko
	Slovinsko
	Lotyšsko
2000	Litva
2001	Estonsko
	Kypr
	Slovensko
	Polsko
2002	Rusko
2003	San Marino
	Irsko
	Rumunsko
2004	Albánie
	Gruzie
	Holandské Antily
	Ukrajina
2005	Makedonie
2006	Kanada

9. Seznam použitých zkratek

AML	Anti-Money Laundering
AMLS	Adastra Anti-Money Laundering System
ČNB	Česká národní banka
ČOI	Česká obchodní inspekce
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
EU FIUS Platform	Platforma evropských finančních zpravodajských jednotek
FATF	Financial Action Task Force on Money Laundering
FAÚ	Finanční analytický útvar Ministerstva financí
FIPO	Finanční policie
FIU	Financial Intelligence Unit (finanční zpravodajská jednotka)
I. AML směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu
MMF	Mezinárodní měnový fond
Moneyval	Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz
OFAC	Office of Foreign Asset Control (Úřad pro řízení zahraničních aktiv)
SB	Světová banka
Seznam NCCT	Non cooperative countries and territories (Seznam nespolupracujících zemí a teritorií)
SKPV	Útvar odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality
SPOK ZHTČ	Služba pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti
ÚOOZ	Útvar pro odhalování organizovaného zločinu
USA Patriot Act	Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism

10. Prameny

10.1 Literatura

BUDKA, I., DVOŘÁK, V., ZIMMEL, V.: Zisk produkováný organizovaným zločinem, jeho legalizace a opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, Kriminallistika 4/2000.

DANČIŠIN, M., HORÁČEK, J.: Důsledky nového zákona proti praní peněz, Euro 47/2007.

DŘEVÍNEK, J.: Pozor na komunikaci, Euro 14.3.2005.

KEDROŇ, R.: Praní peněz – pod kontrolou už 30 tisíc, iHNed zpravodajství, 13.3.2007.

LIŠKA, P.: Praní špinavých peněz v České republice, Radix, Praha 1997.

MUSIL, J.: Finanční šetření – nástroj odhalování praní peněz, Kriminallistika 4/1999.

PACOVSKÝ, J., VAVRUŠKA, J.: Praní špinavých peněz a informační technologie, Bankovníctví 9/2004.

REZKOVÁ, M.: Zákon proti praní špinavých peněz s komentářem a příklady, LINDE PRAHA a.s., 2004.

ROBINSON, J.: Pánové z prádelny špinavých peněz, Praha, Columbus, 1995.

TERRINVEST s.r.o. – poradenství a finanční služby, článek uveřejněný dne 14. února 2006.

TVRDÝ, J.: Pár slov k novému zákonu proti praní špinavých peněz, C.H. Beck, Právní rozhledy 5/2008.

URBAN, J.: Hospodářská kriminalita – Role forenzních vyšetřovatelů, Euro 46/2007.

10.2 Internetové odkazy

<http://europa.eu.int>, 1.3.2008

www.imolin.org

www.mfcr.cz, 10.3.2008

www.mvcr.cz – odbor bezpečnostní politiky, 1.3.2008

10.3 Právní předpisy

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES, o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění

Zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, v platném znění

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, v platném znění

Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, v platném znění

Zákon č. 6/1993 Sb. o České národní bance, v platném znění

Zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, v platném znění

Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů, v platném znění

Zákon č. 85/1996 Sb. o advokacii, v platném znění

Zákon č. 363/1999 Sb., zákon o pojišťovnictví, v platném znění

Zákon č. 124/2002 Sb., o platebním styku, v platném znění

Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení, v platném znění

Vyhláška č. 343/2004 Sb., kterou se stanoví vzor tiskopisu podle zákona o některých opatřeních proti praní špinavých peněz

Vyhláška č. 344/2004 Sb., o plnění oznamovací povinnosti podle zákona o některých opatřeních proti praní špinavých peněz

10.4 Ostatní prameny

Důvodová zpráva k návrhu zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ze dne 4. prosince 2007.

FATF-GAFI: Annual Report 2006 – 2007 ze dne 29 června 2007.

FATF-GAFI: Annual Review of Non-Cooperative Countries and Territories 2005-2006 ze dne 23. června 2006.

FATF-GAFI: The Forty Recommendations ze dne 20. června 2003.

Finanční analytický útvar: Zpráva o činnosti 1996 – 2006, MF ČR 2006.

KADEŘÁBKOVÁ, D.: Hospodářská trestná činnost a její projevy, Studie publikovaná v edici IKSP, 1999.

MMF, SB: Podrobná hodnotící zpráva o boji proti praní peněz a financování terorismu z roku 2003.

MMF, SB: Zpráva o dodržování standardů a kodexů a Doporučení FATF proti praní špinavých peněz a financování terorismu ze dne 9. prosince 2003.